

નાજી શીરીન

(જે અંકી સંસારી કાસ)

અક્ષરેડ નાટક મંડળીને માટે

રચનાર

૪૮૨૪

ગુણાભાઈ રૂસ્તમજી રાણીના.

મુંબઈ,

શ્રી. ડ. ગણીનાના સુનિયન પ્રેસમાં છાપાયેલું.

સને ૧૮૯૨ ઇસવી.

કિંમત ચાર આના.

૪૮૨૪

નાજી શીરીન

(જે અંકી સંસારી કાર્સ)

રચનાર

જ્ઞાનાબાઈ રૂસ્તમજી રાણીના.

મુંબઈ,

જ્ઞા. ર. રાણીનાના યુનિયન પ્રેસમાં છાપ્યોછે.

સને ૧૮૯૨ ઈસવી.

કિંમત ત્રણ આના.

હહા મમ્મકરી ને હસી ભરેલી વિગતોનું આમહું બાત-
 મહું કરીને ગમેતેમ ગોડવી દર્મને કહેલાં લખાણ ફાર્સને
 નામે ઓળખાયછે. ફાર્સની મુખ્ય નેમ દમ આંધીને હ-
 સાવવાનીજ હોયછે, ને તેથી તેના લખાણ કે તેમાં સમા-
 નાર હકીકત દંગ થડા કે થડપુછડાં વગરના હોયછે. એવી
 કિસમનાં ઠોરઠોદાણા વગરનાં લખાણોમાં કલાણી ખાખર
 બની શકે એવી અથવા પેશ પડતી છે કે નહીં તેનો વિચાર
 કરવામાં આવતો નથી પણ કલાણી વાતનો કલાણો ભાગ
 કલાણી રીતે ગોઠવ્યો હોયતો તે બનાવ ગમે એવો અકુ-
 દરતી દેખાયતો થઈ પડવા છતાં તેમાંથી કળેજનું ઉથળાય
 એટલું હસવું આવશે કે નહીં તેનો માત્ર વિચાર કરવામાં
 આવેછે, ને તેજ ધોરણે અત્યારમુઝી દેશી નાટક તડતા
 ઉપર તરેહ કિસમના ઉરદુ તથા યુજરાતી ફાર્સો રજુ થઈ
 ચુક્યાછે, અને જો કે કંઈક દરજે તેજ ધોરણને અનુસરીને
 આ ફાર્સ લખવાની તજવીજ કરીછે, તોપણ કડત પેટ
 ભરીને હસાવી રમાડીનેજ શોખીન તમાશાગીરોને રાજી કરી
 નાખવા કરતાં તેની સાથેજ, આપણા લોકોમાં મસહૂર
 થએલી એક ચાલુ કહેવત મુજબ, હસતાં હસતાં અથવા
 હસાવી હસાવીને હાડ ભાંજવા જેવા થોડાક ટાઢિયા આવાં
 લખાણમાં જો મિળ્યા હોય તો તે “એક પંથ દો કાજ”
 મિસાલ બેવડી મતલબ સારે એમ માની, ફાર્સના લ-
 ખાણ કરવાના ચાલુ રેવાજથી લગાર અતરાઈ જઈ આ
 નાજી શીરીતના ફાર્સની રચના કરવાનું વાજબી થાયુંછે
 તે, ઉમીદ છે કે શોખીન તમાશાગીર બાનુઓ અને જૂહ-
 સોને પસંદ પડતું થશે.

તેમ ખીલ નાટકો વગેરેને ભજવતી વખતે અ-
સમ લખાણનો કેટલોક ભાગ કાપકુપ કરવો પડે છે તેમજ
આ ફાર્સ ભજવતી વખતે પણ જરૂર પડતાં કેટલુંક કાપ-
કુપ કરવું પડે; તેમજ એમાં સમાયતા રમુજ ટાહુકા
અને કણ જે લાગે એવા ઠોકમાં પણ વખત જતે તથા
તથા ને વખતને અનુસરતા ફેરફાર કરવા પડે.

આ ફાર્સ માટે મારી મરજીના તોરપર ને મારા લ-
ખાણને બર આવતાં મારી સૂચના સુજાવનાં યુજરાતી
ગાયનો કરી અપવાતી મારા મિત્રો ભાઈ પીરશા કાવશા
મસ્તીર તથા કવિ ગોપાલજી કળ્યાણજીએ જે તસવી લીધી
છે તે માટે તેમનો આ પ્રસંગે ઉપકાર માનું છું. એક જ-
વાન પારસી ગ્રંથસ્થે બતાવેલું રતી મડમવાણું ઈંગ્રેજી ગા-
યન આપતું મળી આવ્યું છે તે એમનું એમ આમાં દાખલ
કર્યું છે.

નહા. ૩. રાણીના.

ફેબ્રુવારી ૧૮૯૨.

૪૮૨૪

નાનું શીરીન.

અંક ૧ લો.—દેખાવ ૧ લો.

દેખાણું: ખામજીભાઈના ઘરનો એક બોરડો.

ધર સંસારને લગતો થોડો સારો મન. ખા-
મજી તથા દેલીયાઈ બેઠેલા દેખાએ છે.

કોલી—તો હવે એમ પેસી નહીં રહેવાએ જો! કંઈબી
કરીને છોકરીઓને તો દેખાણે પારવીજ નેદ એ!

ખામ—હાની ના દેણુ દેહેચ, પણ જરા જેવું
તપાસવુંબી નેદ એની—આજે તો પેરી પાપ પેરીઆઓ
કંઈ એવું લઈ ખેલાય કે પાંચ હજાર ને ૧૨૫ હજારજી મા-
ગવા લાગાય, તો એ બધા આજર લાવીએ તે કાંઈથી?

કોલી—વળી કાંઈ લાવે! કંઈબી કરીને લાવીઆ
વગર છુટક છે? જો દોડોની પાસે હોતું નથી તે દોડો કરજ
દેણુ કરીનેબી પૂરું કરેચ તો પછી તમારા મદાઈ એમ અ-
ભતી જાએ તો તે કેમ પરવરે! કંઈ થોડું ઘણું ધરમાંથી
થોડું ઘણું ઉછીપછીનું કરીને કરવું તો નેદ એ! જુઓની
તમે હવે એમ કુધમાં પોરીઆં ના જોયા કરો? જીભરાઈ
છોકરીઓ માથાં ઉપરવારી થઈ ગઈચ!

ખામ—અરે પણ તે બધું ખરું! રૂપીયા પૈસાની વાત
છેની! કરજ દેણુ કરીને લગતના ખરચ કરવામાં ક્યાયદો
શું? ને તે કરતાં કંઈ અગાઉની પખી છે કે પસો મા-

નસોમાં કાસર પતે! એ તો જોઈએ તપાસીએ! ધીરે સાં-
સતે કંઈ કરીએ!

કોલી—આપરે કંઈ કહારડાં માછડાં હૈએ કે વસો પા-
નસોએ ચાલે? આપરાં નામ પરમાણે કંઈ નહીતો નાખી
દેતાં પાંચ પાંચ સાત સાત હજાર તો જોઈએ! મરે!
તમારી તો કંઈ સુધ ઉઘડતીજ નથી જો! હવે ખોટી નહીં
થવાએ! મરે! રાત દીસ મારો જીવ સીકે આરવાઈ રહેયોચ!
તમે માટીડા શું સમજો! છોકરીએ હવે દારવારેની થઈ!
તે હવે એમ નાખી નહીં મુકાએ! લોકોને ઘેરના આએ
કોરવા પડેચ તે જીવોચ કે નહીં! આંજી કાને પરીકાં
સાંભળી શકાતું નથી! એ તોખારે! (નાકે ખાસડું ધસી)
ખોદા કોઈને ઘેર દીકરી ના આપતો! ને આપેતો સારાં
નસીબની, સારાં સલુખની ને સકન ઘેરની આપજો.

ખામ—આપરાં આએ સુખવાસી ઘરમાં તું નાહકનો
કંકાસ ઉભો કરેચ જો! રાજ ખોલ્યા ને દહાડી હાલી તે
મુજબ મોટે મોને પાંચ પાંચ ને સાત સાત હજાર ખો-
લી તો ખરી પણ તે કેટલી રકમ થઈ ને તે કેમ પેદા થાય
તેનો કંઈ ખ્યાલખી છે કે? જરા થંડી પડ! એટલું ધભ-
રાવાનું કામ નથી! ખોદાનું કામ ખોદા કરશે. જરાણ, પ-
રાણ ને મરાણ એ તરાણ ચીજ સાહેબે પોતાનેજ હાત રા-
ખેલીછે! તે સાહેબ ચાહશે તો, ચંદશેજમાં આપની નાજન
શીરોન ઠેકાણે પડી જશે!

કોલી—તે હવે તમે ગમે તે કહેવો! મારીથી નર્ચીત
પરી હવે ખેસાતું નથી—પાર પશેસી, આયાં ગીયાં સહુ
મને દુખી નાખેચ! હવેતો કંઈખી કરીને એટલી પોરીએનાં

માથાં ઘોઈ નાખી હલકી કરી નાખીએ! હવે તમેયી જરા ઉજમ પકરો! ઉજમ!

બામ—પણ છોકરીઓનાં માંથાં ઘોતાં આપણાં માંથાંની ટાલકી ઘસાઈ જશેની! ને એ લોકોને હલકાં કરતાં આપરે ભારી થઈ જશું તેનોયી કંઈ વીચાર છે કે ખસ અમથું બહાલોયાજ કરશે!

કોલી—તારે દીકરીઓ પરણાવાના કામ તે કંઈ શો-ખાંછે કે? એ તો કેહેવત છે કે “દીકરી ને મીઠાંની હાંદલી”! માંથાંની ટાલકી ઘસાય કે દીલપરનું આમડું ઉખડે પણ દીકરી પરણાવવા વગર છુટક છે? વળી જણીયાં તો જોગ-વવાંજ જોઈએ! કોઈ સારાં જેવાં ઠેકાણા જોઈકારીને ચાર ચોખા નાખી આપીઆ કે થયું!

બામ—તું તો ઘેલી થઈ ગઈ. એમ દોડા દોડમાં પોરીઓને કેથે કાંસમાં નાખી દેશે. એક તો મોટી રકમ આપવાની વાત—વળી પાછલથી પોરીઓ કોઈ લુચ્ચો લડંગો મલીઓ ને બધું ખાઈ ઉડાવી દીધું તો એવડું દુખ! છોકરી છતે ઘણીએ રંડપો ભોગવતી માથે પડે, ને સાથે વળી બધી વાતની પંચાતી! આજનો કેટલાક ખેટી બાપ છોકરાઓમાં કંઈ હંગ ધડા છે?

કોલી—તે બધું થઈ રહેશે, મુલમાં મીઠું પડીજા નથી તેટલાં તમે વાણોજ ભુંડી કારોચ તે! એ તો કેતી છે કે “ધાઓ ધાઓ ને કરમમાં હોય તે ખાવો,” તેમ આપરે તો એકવાર કરી છુટીએ, પછી તો જે થવાનું હોય તે થાય! એમ એવા એવા અંધેસા કરીને ખેસી રહેતાં કેમ પરવરે કે? “નાખો ધરમે ને ખાય કરમે”!

બામ—વારૂ તારે હું જોઈએ છોઈ દોસદારે સાથે વાત કરૂંચ, મારા એક દોસનો છોકરો સોલુ ધોલચો છે, તેના બાપ સાથે તો વાત કીધેલીજ છે.

કોલી—એ દોલચા પોલચા કંઈ આપરે ઘેર ચાલે નહીં જો! તમે જાણોચ! આજ કાલની છોકરીઓને તો મોટે ઘેરના તેવા તરીમ તરાકીયા જીભરૂં વરો જોઈએ! એસકા માસકા શીટિલા જાણેલા! વરો જોઈએ! તે આગલા દારા હવે ભુલી જજો હોં મરૂં! તમને તો મેંજ સંઘરીઆ જો! આજની છોકરીઓને એવા વરો ગમે બમે નહીં જો!

બામ—કોલી તું ખરેખર તારી દીકરીઓનો દુશમેન છે! અરે! એ લોથેને એવા વરો અપાવ્યે કે આપુ સહી હાડકું રોળી રળી કમાઈ આપ્યથી પોતાનો સંસાર ચલાવે! કોઈ ધંધાદારી શોધી કાઢવો જોઈએ! ધોલચાનો છોકરો કામતો કરેચ સુથારનું પણ ધનતર મીસ્તરીને કોરે જેસા-ડેચ, ભલાભલાઓ તેની સલાહ પુછવા આવેચ, ને નછતે દહાડે પાંચ પચ્ચીસ કુટી કાઢેચ, તો એવા કોઈ ધંધાદારી સાથે છોકરીઓને ઠેકાણે પારીએ તો વારૂં, જતે દહાડે છોકરીઓ દુવા દીએ.

કોલી—ના ના એમ કંઈ થાય નહોં, એ સુતાડા લુવાડા શું બરીઆચ! કોઈ વકીલ બારીચરો નહોં તો ડાકઠરોમાંથી શોધી કાઢરો! એ વાચરે! જીભરૂં આવરી આવરી મોટી છોકરીઓ કીધી, તે લોથેને શીખવવા કેળવવા પાછળ કાંકરાની પખી પૈસા વેરીયા તે મુવા સુતા-રડા લુવારડાઓને આપવા સાડું કે! વરો એવા જોઈએ કે સારાં સારાં ખવશવે! સારાં સારાં પહેરાવે! સારાં સારાં

ફરવે હરવે ! બુઠ ઈસ્લામીન સાથે જોડકા પેલકા પેહ-
રાવે — પાલવા પર ફરવા લાગે જાએ, ને છોકરીઓને મા-
જમજાહ કરાવી તેમના જીવ હેલવે.

બામ — (એક તરફ) શું જમાનો આપોય ! પારાવા-
રાબી અસવારમાં ખપવા માંગેય ! ગરીમની દીકરીઓ-
નેથી મોટે ઘેરના ને તરીમતરાકીયા વરો જોડેય !
ગરીબરા સંપારમાં ઉધરેલા છોકરાઓને મોટે ઘેરની ખુબ-
સુરત ને શીખેથી છોકરીઓ જોડેય ! બાપ બમરચી,
માએ પાણી ભરનારોના દી-રા દીકરીઓનેથી બુઠ ઈ-
સ્લામીન ને જોડકા પેલકાનું હડખું લાગેય તો પાર-
સીઓનો પાઠો કાવશે તે કેમ ! (કોલીને) બાપુ મોરની
ચાલ તીતરને છાજે નહીં સમજ કે ? ગરીબરાઓએ
ગરોબ સંસાર મુજમ તેવા પેનાને બંદખેસ્તા પોતાનીજ
હાલતના કુટુંબો તરફ નજર કરીને કામ લેવું જોઈએ.
મોઘાની હવેલી જોઈ ગરીબે પોતાની ખુપડી તોડી પાડવી
નહીં ઘટે. મોઘાને ઘેરની છોકરી મોટે ઘેરજ છાજે ! ગરી-
બની છોકરી મોટે ઘેર જવાનાં અવત્યાં જો મારે તો હાડ-
માર થઈને મરે, વાસ્તે આપુ જેવાજ કોઈ મધ્યમ હાલત-
વાલાની તજવીજ કરશું તો વખતે જલદી નોકાલ આવી
જશે, ને નહીં તો સારાં માઠાં જોનાં બાર ને બાર ચોવીસ
વરસ સુધી સપ્પરયા કરશે, સમજ !

કોલી — તમે જોલી રહ્યા બામજી, પણ મને તેવું
કંઈ જોઈતું નથી. મુવા સુનારડા લુવારડા શું બરચાય !
જોવાડેરે આપરા નામ પરથી !

બામ — તારે હું જાણુંય કે તું દુકતીઓને ફસાવી

મારવાની ! આજે કેટલાક છોકરાઓ ફરાવત થઈ બેસેચ ને. પણવા અદરાવા ના કેહેચ તે તમારા લોકોની આવી ફીસીઆરીથીજ ના કેહેચ. ખેર હું મારી નાજાને તો મારા ઘોડાના સાથેજ પરણાવશ — એ મારી રાંક પોરી છે.

કોલી — રાંક પોરીનું કેવું હેન ખાએચ જો ! નહીં નહીં હું એ બંધેને વાસ્તે સારે સારે ધેરના વર સોધાઉંચ !

ખામ — કોલી તું કાંય બેજાર કરેચ. પિત્તી શીરીનને તો તે તારા એવા એવા બેહુદા વીચારેથી છકાવી મુકીચ, પણ આ બીચારી નાજાને તો ઠેકાણે પાડ્યા કે એ છોકરીનું કાજ મારી ખુશીનું મને કરવા કે ?

કોલી — દીક છે તારે હું મારી શીરીનને વાગતે તેવા સારે જોવા વર સોધાઉંચ ! શેહરીઆર ! શેહરીઆર ! મરેરે મુવો શું કરેચ !

શેહરીયાર - (અંદરથી) અરે જી બાઈ ! સેહના ખીમા ખેરેચ.

કોલી — વાઈ ! વાઈ ! કંઈ નહી ! સેહનો ખીમા કરી રહીને પછી નીચે બમનદાર બત્તી ભણુવા બેઠાચ તેવણને કેજે કે જતા જતા મને મળતા જાય.

શેહરીયાર — (અંદરથી) વાઈ બાઈ ! ખેલુંચજી.

ખામ — કોલી તુને ફરીથી કેલુંચ જે ઉતાવળ કરીને ફાંસામાં ના પડી હો ! એ કાજ કરનારાઓ તરેહવાર કાવા દાવા કરી લોકોને રૂપાના દાદર ને મુનાના દોરડાં દેખાડી ફસાવી મારેચ જો !

કોલી — એતો બધું જે થવાનું હોશે તે થશે. તમે અમોલા અમોલા રૂપીઆની ગાંસડી તૈયાર કરો, દીકરીઓનાં માંથાં ઘોવાંચ કંઈ મસ્કેરી નથી !

ખામ—રૂપીઆની ગાંસડી કાહારો કરી બોલીતો ખરી. પણ તે કેમ નીકસે તેનો કંઈ વીચાર છે ! થોડે પૈસે આપરે આખરૂ ઈજતથી પોતાનો ટેક સાચવીને ફરીએચ ને કદી કોઈ પાસે ઉછી પાછીનું માગતા નથી તે પરથી આપરો ભરમ ભારી દેખાયછ, તે બધો હવે ઉઘડી જઈ ફજેતીના પારાવાર તું કરાવશે ! દીકરીએ પરણાવવીચ તે કંઈ યુનેહગારી નથી કરતાં.

કોલી—યુનેહગારી એક મુકીને સો વખત ? કેતી છે કેતી કે “જેને ઘેરે કન્યા તેને પરમેશ્વરે દંડ્યા” ? જો વાત લાચાચ તે !

ખામ—(એક તરફ) છોકરાંએને જેવી જ્ઞેઘએ તેવી મારી કેલવણી મળતી નથી ને સાથે લાગાં ઘેરનાં બધરાંએ તેમને છગાવી મુકેચ ! ખરેખર મોઝા ને ઉણઉ ખરચો આજનાં વખતમાં પુરા પડે તે કેમ ? કોઈ બીચારો મારા જેવો સો સવાસોનો કમાનાર હોય, ને મારકુટે આખરૂથી ગુજરાણ ચલાવતો હોય તો પછે બધરી ને તેની પાછલના ક્રીસીયારી ભર્યા ખરચો કરે કાંહાંથી ? અગર આખરૂ ઈજતને વહાલી ગણતો હોયતો તે બીચારો તણાઈ તુટીને મરી જાય, ને જો લકુંગો હોયો તો દગા ફૂટકા ને હરાંમખોરી કરી આયંદે ખેશ કુટુંબના નામને હોણું લગાડી ગામ શેહર ને બચ્ચાં છોકરાં તણ દેશવટો લીએ કે બટખે જાય ! ને અંતે ટોલાની ખરાબી ! હજીબી જો લોકો જરા જરા સમજે તો સાડું ! ખુદા ખેર કરે !

[મોખેદ દાખલ.

ખમનદાડ—(તપકીર સુંઘતો નાંક નુછતો) કેમ શાહેબ ?

કોલી—મોખેદ તમે હજી મારી નાજાં શીરીનને વાસ્તે સારાં જેવાં કંઈ સાસરાં લાવતા નહી ?

પામ—તું નાનંતી વાત રવા દે. આંખે જુઓ પાદ-
શાહ, નાનંતે સાડ તો મેં શાપુરજી ઘોલવાના છોકરા
સોલુ સાડ વાત કીધેલીછે. પાપ ને દીકરાને બેઠુને વાત
પરસન પડતી છે—તમે નાનંત સાડ તો તે તરફ જ જરા
નજર રાખજો.

પમનદાડ—[બેસવા જાયછ. ખુરશીપરના શીવવા-
માંથી સોય લેકાએચ. બુમ પાડતો હી હો થાયછ.] અરે
અરે! તમારું ભલું થાયરે! આંખે બધી સોય ઘોંચાઈ ગઈ!

કોલી—(ગભરાઈને) અરે ક્ષીરે! મારેજ હાથે જે સોય
મુકાયલીજો! મુઠનું માંડુંબીકેની તે લેજું હવે દેકાણે નથીજો!

પમન—અરે કંઈ નહીરેજી! એનું તો હવે રામઝયા!
તમે કાંય અમથાં તમારા જીવને કુહરાવોશ! શેએ લોકા-
ધશ તે કંઈ લાલજ થારે. (અટકાર ખાએછ) ને કોલી
કાકીને કેહેકે એ ઘોલશેબી આશામીતો શારે હો! ઘોલશા-
ના પોરીએબી દીકશે. કેહવો તો તાંહાંજ તમારું શોકડું ગો-
ઠવી આજી.

પામ—એ શું બકોચ, પમનદાડ! એનું ચોકડું
સાનું ગોઠવવા નીકલી આયાચ?

પમનદાડ—તે શોકરીને વાશતેજ તો!

કોલી—પણ મારી શીરીનને સાડ તો કંઈ તેવે સાશે
જેવો બીજો છોકરો જોઈએ જો!

પમનદાડ—શે, તેબી નઝરમાં એક શે! શોકરો
એવો શે કે બે ઘડી જોયાજ કરીએ! ડગલા આપલાકાના
પેરેશ, હાતમાં વાટીંગ સ્ટીક ને આંખે ચમશેા લઠકાવીને ફ-
રેશ, તે લાગેશ એવો મઝાનો કે બસ દેહવાએજ નહી! નશે

નરો આણે આંગણો (એક તરફ) નહી પારસી છે નહી દેશે.
પણ તેને શાફ જરા રકમ શારી જેવી જોઈએ; ગામ બધું આ-
પતું આયુંશ તે તેમ કરીયા વગર હવે તો શાલતુંજ નથી.

કોલી — હવે તેનું તો થઈ રહેશે! દીકરીઓને કંઈ
અમથી હંચકી ઉપારીને તો આપી નથી દેવાની! પણ
તેને જરા જોઈએ તો ખરાં, ને વાત બંદ બસે તો રૂપીઆ
પેહરાવીએ — આપરે ઘેર આવે તેમ હોય તો જરા લઈ
તો આવો!

બામ — પણ પોરીઆની કંઈ ખીજ તપાસ કીધી
કે બસ આલપાકાનાં હગાનાં ચસ્મા પરજ! તે પોતે કેવી
કીસમનો છે, હંગટરા કેવા છે, કંઈ ધંધો! હુન્નર જાણેચ, મા-
આપ કોણ છે, તેની કંઈ ખબર કાહરી છે બસ!

કોલી — તે બધું થયા કરશે! છોકરો જીભરાયો સારો
જેવા હોયતો પછી નસીબમાં જે લખેતું હોય તે ખરું.
એમતો તમે બાર ને બાર ચોવીસ વરસ સુધી ઘસકરો
ઘસીઆ કરશો તો કંઈ વળવાનું નથી!

બમનદાડ — હા બરાબર શે, એ તો એમજ શોકડાં
બંદ ખેશે જો! એમ બધું પુશવા પાશવા ખેશશો કેની તો
આજે શોકરા મલવા મુશકેલ શે! આજે ગામમાં શોકરો-
ઓનો એકદમ એટલો બધો તો વધારો થઈ પડીયોશ કે
તે લોકોના માએ બાપો તબરીયાં પર તબરીયાં પારેશ તોબી
બીશારીઓના ઉદાવ થાતા નથી તેવી વખતે તમે એમ શાફ
માઠું જોવા ખેશશો તો કામ થાવાનુંજ નથી.

બામ — તે મોકાણ બધી તાંહાંજ બગીચની તો! ગા-
મમાં છોકરીઓ કંઈ એટલી બધી વધી પડીજ નથી — એ તો

છોકરીઓનાં માએ બાપો અમથાં અધીરાં પડી ગીયાંચ; અગરજો એ માએ બાપો જરા ધીરજ પકડવા શીએ તે ગામમાં છોકરીઓની જે હલકાઈ થઈ પડીય તે થાય નહી.

અમનદાડ—બામઝી શેઠને કેહું કે તમારા જેવા વી-શારના ગામમાં ભાએગે શો હઝારે એકબી મળે! એમ લાંબા દુંકા વીશાર કરીયા કરીએ કેની તો શોકરીઓના ઉઘાવ થવા ઘણા મુશકેલ ! વારતે જો શોકરી ઠેકાણે નાખવો હોય તો કંઈ નરમ ગરમ ઝાઘને લાગલું બોદાનું નામ લઈ લેવું ઝાઘએ!

કોલી—હા, બા, હા, એ તો એ કામ એમજ હાર પડે! તમે છોકરાને જરા લાવો.

બામ—પણ છોકરાનાં માબાપને પુછાવીએ તો સાડું લાગે. તે લોકોની ખુશી મરજીથી કામ લઈએ તો સાડું છોકરીને માથે વાંસે કોણ?

કોલી—તે છોકરીને માએ બાપ સાથ પરણાવીય કે? પણનાર ઘણીને પસંદ પડી તો બસ! એ માથે ને વાંસે! બદાયનાં કામ બદાય કરે! ને તે કરતાં પછી તેના માએ બાપનેબી કેહું કેહેવાડ કરીશું.

અમનદાડ—કોલી કાકી કેહેશ તે બરાબર ને કઠા-કટશે જા! ને તે કરતાં શોકરાનાં માબાપ કોઈ નથી. તે પોતે પોતાની ખુશીથીજ બધું કરેશ. શોકરોબી ઘેર શોધેશ તે એવું શોધેશ કે ઘેર ઝમાઈ થઈને રહે! (બાબુ) જીવે તાંહાંવેર હરામનું બાએ ને મરે તારે શશરાની ખાંધે બેશીને ઝાએ!

કોલી—એમ છે કે! તારે તો ઘણુંજ સાડું! આપુણેબી

એવોજ છોકરો જોઈએય ! જીભડું મારી શીરીનને આજ-
વેર નજર આગલથી દુર કીધી નથી તે હવે કેથે પાહર.
કાહાડવા ગમતીબી નથી !

પામ—પણ તે પોરીએ કેવો છે તેતો પેહલ્લાં જાણીએ !
માથે માપ્યાપ નથી ! છોકરી આપવીય તો તે કેવો છે કેવો
નહી તે જાણીએ તો ખરાં !

ખમનદાડ—અરે શાહેબ ! શોકરાને વાશતે શું પુશવું,
તેની ઝડક ઝોઈને તમે તો બસ ખુશજ થઈ ઝરો.

પામ—પણ અમથો જોવાનોજ ! કે કંઈ બીજું ભં-
ડોલ છે ? કેટલુંક સીખેલો છે ?

ખમનદાડ—ભંડોલ ને શંડોલ પુશવા બેઠકેની તો
શોકરી પરણાવી રહેયા હોં ! આજે શોકરાઝ કાંહાં રો ?
એક શોકરાપર શતરશો ઝણા તુટી પડેશ તેમાં એમ શાવા
શાવી કરવા બેઠા તો શુઝમાં રોઝા ખોળશો. શારો મંજેનો
શોકરો રો--હમણાજ હઝીતો મરત્યુક કલાશમાં પાશ
થાવા જવાનો ઉતો !

કોલી—લેવો તારે હવે બીજું શું જોઈએ !

પામ—મારી નાખીયા ! આ અંધીયાણએ કોલીને
પુરી ભમાવી મુકી ! થયું હવે !

કોલી—આલો, ખમનદાડ તમે હવે જોઈ ના થાવો.

ખમનદાડ—દીકરો તારે ! પણ મારી મેહેનત ભુલાશે
નહોં જો !

કોલી—નહી રે બા ! એમ કંઈ ભુલાય કે ? તમને
પગે પડીને ખુશી કરીશું. [મિખેદ જાએછે.

(પામજીને) લે આલો હવે તમે કંઈ તલવેલમાં રહેવો. ગાં-
સડીની તૈયારી કરો !

ખામ - તારી જીભતો કાતરની પખી ચાલેચ! ગાં-
સડી ને ગાંસડા શાના કરાવા બેઠીચ! આઘેતો ધુર થયું
ને આઘેતો પથર થયું! કંઈ કરો વીચાર વાત છે!

કોલી—ઝોવારું રે! એ તમે સારે સપરમે દારે શું
બકોચ—ઝોજ્યાં મુંવાં કોઈ ભુંડાંને મોને ધુર પથર શાના
નાખવા નીકલીઆચ!

ખામ—પણ તારે શું કરું! પોરીઝો આવીને સાંખો
માથે પરવા માગેચ તો તેનોખી કંઈ વીચાર હોય કે નહીં.
આજના જે સમજી છોકરાઝો છે તે કોઈનીખી દરકાર
રાખતા નથી. તે લોકોને એટલું યુમાન છે કે કોઈને આશરે
પરવું નહીં, ને તેવી વખતે જરે આ પોરીઝો પેહુલાંથીજ
ચોખ્ખો માંથે પરવા માગેચ તારે કોણ જાણે તેનામાં કેવી
કમાલ એય હોશે, તેનો તો કરો વીચારજ નહીં!

કોલી—એ બધી વાત હવે તમે ટોપસે ઢાંકો! જે
કંઈ બનવાનું હોશે તે બનશે! તમે તમારા મદદનો જીવ
ના કુહરાવો! અરે જતી જનમારમાં એટલી બે છોક-
રીઝો પરણાવાની છે તો જરા હોંસ અભખરાથી ઉજમ
પકરો!
(તેઝો જાયછે.)

દેખાવ ૨ જો.

ઠેકાણું : ખાગ.

(જહાંગીર જોલી કરતો તથા ગીત ગાતો દાખલ થાયછે.)

“ Ratty Madam is my name ”—એ રાહ.

જહાંગીર—તમે જોઈને અજાણ્ય ના થાવો મારા બાઈ,
હું એસકી ફાંકડો હું એક જીવા મારો Neck tie,

સરવે એસકી જવાનામાં હું કરેલું સરસાઈ,
હું રાખી રાખ ને કરેલું જુઓ મારી સફાઈ,
કોરસ— { જોલી જીયું મારું નામ (બેવાર)
એસકી કાંકરા હું છું એક (બેવાર)
દમન છે મારું ગામ.

હું જાઉં દર સાંજે પાલવા બંદર ઉપર,
કોઈ એસકી નારી જોઈ કરે તે પર નજર,
કાંઈ Spectacle લટકાવી આલું લટકતી આલ,
આ ઈંગલીશ કઢના Pantomime ને હાથમાં રે-
શમી રમાલ (કોરસ.)
કાંઈ એસકી થઈ ફરવા કાળે રાખું fashion-
able આલ,

મારો બાપ હતો જનતે ગરીબ ઉતા પુરાતેનાહાલ,
કાંઈ કેશમીર Suit ને patent Boot લેધ
હાથમાં Walking stick,
રમાલપર છાંટીયું Jockey club બાળ પર છે
Cosmetic; (કોરસ.)

[ખમનદાર દાખલ.

ખમનદાર— દીક થાયું કે તમે મલી ગીયા, હું તમારે
તાહાંજ આવતોથો, તમે ઘણા દાહારા થયા પછારી લાગી
રહ્યાતા તે તમારે શારૂ શારૂં ઝેલું ઘેર શોધી કાઢરીયુંશ. તમે
માંગતાતા તેવુંજ ઘેર શે ને રકમબી ખાશી મઝાની મલશે.

જાહાંગીર— પણ મોખેદ, છોકરી મેં જોઈ નથી
તો પછી ?

ખમનદાર— તો પશી વરી બીખો ને બશી !

જાહાંગીર— નહી, નહી, એમ નહી ! છોકરીને નજરે
જોઈજ નથી તો પછી તેનું કેમ ?

બમનદાઝ—તેનું કેમ? એમ આઠમ પર નેમ! બસ, બંસ, તમે લોકો બે વીરાવાસઝ! બરશોઝ નહીં! એ ઓયલી શે છોકરીને.

જાડાંગીર—તમે જોઈએ તોમાં માંડું શું વળ્યું, તમે થોરા તેની સાથ પાણવાના છેવો જ?

બમનદાઝ—અરે નરી મડમ એવી શે! પાણી પીએશ તો બધું ઘાટમાંથી દેખાએશ. તમે ઝરા ઝોશો તો પારોથી ખોશવાઝ નહીં માંગશો! પણ તે કરતાં હું એમ પુરું કે તમે ઝરે ખુબશુરત શોકરી માંગોશ તારે શોકરીબી પુશરોની કે તમે કેવા શેવો, પોતે વરી કાગરાની પાંખ ઝવા ખાશા મજાના મકાઈ બાજી ઝવા ને શોકરી ખુબશુરત ઝાઈએ!

જાડાંગીર—પણ એક બીજેબી સવાલ છે કે છોકરી કંઈ શીખેલી બણેલી ને સુધારાવાળી છે કે પેલી કેટલીક અણધર અપટ જૈરીઓ આવેચ તેવી છે?

બમનદાઝ—એ આવે તેનું લોકોને એ દલદર આવેશ કેની તે કેથું એમઝ આવેશ! ઘણી મુવા પોતે પાટી પર ધુર નહીં નાખી મુવેલા ને જૈરી શીખેલી ઝાઈએ! શોકરા મકાઈ બુઠા જેવા હોય ને સુધારાવાળી કેહેવાતી તેવી કોઈ “ગોટપીટ શોટપીટ” કરતી શોકરી મળે તારેઝ પશી બશાલોએ બાર વાગે બાર! તે કરતાં એરો આવ તુ ઝરે આટલી બધી પતરાઝી કરેશ તારે તુનેબી કોઈ જોવા માંગશે ને તું કેટલું શીખેલોશે તે જાણવા માંગશે તારે તું શું ઝવાબ આપશે. તારું તોહું!

જાડાંગીર—તમે સમજતા નથી મોખેદ! વરી છોકરાઓની પુછપરછ કોણ કરતું! ને છોકરાઓને જોવા કોણ માંગતું જ?

બમનદાડ—તો ઝા ! શોકરાને માથે તે કંઈ ગેનડાનો શીગરા ઉગેલા હોશે ! વાડું આરે તુને શીખેલી શોકરી. ઝાઘઝેશ તો મારા ઝવાલનો શવાલ આપ કે ‘શુંમાવણુ’ને અંગ્રેજીમાં શું કેહે !

જાહાંગીર—(ખડખડહસીને)મરી રેહવો મરી મોખેદ !

બમનદાડ—આઝે ધણી મુવા હશીયા ! શાતરેશાત શુમાલશો એવુંશે ? વાડું ઝાઉ ‘લેવન્ટી રોવન’ એટલે શું ?

જાહાંગીર—બમનદાડ, હવે તમે એ બધા ટોળટોળા લગાવોચ કે કંઈ રસ્તે ઉતરોચ ? તમે અંધીયારડાઓને જરા કોહું આપીઉં કે બસ કટકટજ કરવાના !

બમનદાડ—કેમ કાંઈ મગઝમાં બાહુઝ પવન લેધને ફરતો દેશું. તુનેઝ બોલતાં આવડેશ કે ?

જાહાંગીર—હું એ સુકો દમ અહીંયા બહીયાં નહી ચાલવાનો હોં ! તમારા જેવા સાતને મારા ખીસામાં લેધને ફરંચ ખોસામાં ! સમજ્યા !

બમનદાડ—એમ છે ? દીક બશ્શા તોરે તો તું પહાણી રેહ્યો ! (ચુસ્સામાં ચાલવા માંડેછે.)

જાહાંગીર—વરી કાંહાં કરાએચ, બમનદાડ પેલી વાત !

બમનદાડ—ચાલ ખીશ દુર થા (જવા માંડેછે, મનમાં) હુંબી તો ખરો કે આઝે એ ગોલામ બશ્શાને પગે પડાઉં તોઝ રેહું !

જાહાંગીર—બમનદાડ એકાએક એ ભુત શાનો ભ-રાયો ? એમ શું કરોચ ?

બમનદાડ—(ચુસ્સામાં) એમ શું કરોશ ? તું એ-ટલો બધો તારા મનમાં શાનો મલકાએશ ? એકું બે શો પ-

હીના શીથરાં શીખીને ઝરા “ગોઠપીટ શોઠપીટ” કરતાં શીખીઓશ તે પર કે ?

જહાંગીર—અરે, અરે, એમ આજે એકદમ છેક તી-ખાશપર શું આવી જવોચ, બમનદાર ?

બમનદાર—અરે શાલ લાંન્ડા, તારા કરતાં મોટા તો મારા શોકરાઓ શે ! મારા ગુઘણુ શમાનનો થાયો નથી ને એટલી ટે ટે ને ફૂં ફૂં શાની કરેશ ? હું તારા બાપ એવો લાગું તેને તું શું લામઘામ અબાં કરશે કે ?

જહાંગીર—(મનમાં) નજીબોદ, બમનદાર તો આજે ધણાજ ખટાસપર આયાચ. (લગાર નરમ પડીને) લે ચાલો હોસે, પંચાતી માંડી વાળો.

બમનદાર—તે એમ એમ કંઈ નહીં, પેહુલાં મને પગે પડીને તું બોલીઓ તે શુખનોની તોજેશ કર.

જહાંગીર—અરે હવે અખારા કરોની તો ! એમ છેક શું બોહનીપર આવોચ. ચાલો બસ હવે ખાટું થઈ ગીયું.

બમનદાર—એ ખાટું ને મોરું હું કંઈ શમજવાનો નથી, બસ એકદમ પગે પર નહીં તો હમણા બધું શઉ ફના ફાટીઓ કરી નાખુંશ.

જહાંગીર—(મનમાં) એને આજે શાનો ભુન ભરાયોચ ? (મોટે) લે હવે રસ્તા વચ્ચે મારો ફજેતી ના કરોનીતો.

બમનદાર—ત્યારે ફજેતી ભાગી બીહીતો હોયતો જલદી પગે પર.

જહાંગીર—અરે પણ પગે પડે તેથીજ ફજેતી થાયચતો.

બમનદાર—ત્યારે વેક વેહલો થા, જલદીથી પગે લાગ.

જહાંગીર—(આભુ આભુ જોઈને) કોઈ જોતું નહી

હોય તેવી રીતે ઝટ લઈને પગે પરચ્ય) માફ કરે ચાલો.

બમનદાડુ—એ તો પગે પડીયો! હવે તોજેશ કર! માર મોનામાં એ તમાશા ને કર તોખ્યા!

જહાંગીર—હવે ઘણું થાયચ તે સાડું નહીંજે, બમનદાડુ.

બમનદાડુ—તમાશા મારતો હોયતો માર ને નહીતો આએ શાલીયો. (તે જવા માડેછ તેને જહાંગીર અટકાવી તેનાજ મોનાપર તમાચા મારવા જાયચ તેથી ચીરડાઈને) લાંડા તોજેશ કાણુ કરેશ? તું કે હું?

જહાંગીર—(કાંગળો થઈ) તમે તમાચા મારવા કહ્યા તે તમાચા માડુંચ!

બમનદાડુ—મને તમાશા મારેકે તુંને પોતાને? તોખ્યા કાણુ કરેશ તું કે હું? શાલ વેલો થા.

જહાંગીર—(પોતાને તમાચા મારી)લેવો હવે થયા રાજી?

બમનદાડુ—તમે લોક પેલા ઢાલા શણા ઉફરાએ ઘણા તેમ ઉફરઈ કાંએ મરેશ? ઘેરમાં વાંશ ફરે તો હાલું નહીં ઝરે, ને એમ ફીશીઆરી શાના કરેશ? ઝો, શાંભર! શે શોકરી તો તમારા કરતાં વધારે શીખેલી શે! ખાસી મઝાની ખાએશ પીએશ પેહરેશ હોઘેશ! તમુને વાટર શીલીકના ડગલા ઓઈએશ તો તેને શટાર શીલીકના પોલકા ઓઈએશ. તમુને મોટું વાચ ઓઈએશ તો તેને નાનું કલાક ઓઈએશ. તમુને તાણુ રૂપીઆના પ્યુટ જોઈએશ તો તેને શાત રૂપીઆના શલીપાટ ઓઈએશ. તમોને વાટકીન સ્ટીક ઓઈએશ તો તેને શાતીનતી શતરી ઓઈએશ. એવી તે શંશલ ને શોકવાલી શે! શીખેલી બણેલી એના કરતાં તે કેવી એક ઓઈએશ!

જહાંગીર—ચાલો, ચાલો, એ બધાનું તો હવે સમ-

જ્યા, પણ રકમની વાત વીસરાએ તેમ નથી જો. તે નક્કી હોય તો ચાલો. હું તૈયાર છું.

બમનદાડ— તારે તો ઝો કાલે મને મરઘા શેરીમાં પેલુ વગર પાયાનું બેઠી ખામણીનું ઘેર શેની તેની પાશેની ખોરમાં ડાભા હાથની જમની બાજુના શઠા ખુનામાં ચોટલા પર મરઘીનું પીંજરું શે તે ઘેરમાં આવીને મલજે, હું તો બધું શઠલ કરી આપશ. (બંધે જાયછે.)

દેખાવ ૩ જો.

કેકાણું : ખામણના ઘરનો એક ચોરહો.

કોલી— (અંદરથી) લે ચાલો છોકરીઓ — ચોક બોક પુરીને તૈયાર થઈ જાઓ! ઓએ જીભરાયા છોકરાઓ આવતા હોશે!

નાજીં— હાજી (કંઈ નુછતી નુછતી) તૈયારજ છઈએ!

શીરીન— (ચોક પુરતી) કેવા મજેના ચોક પુરાયાચ! નાજીં જોની!

નાજીં— હા, એતો છેજ તો! હાથ ફરે તાંહાં લખમી?

શીરીન— નાજી વારે ઘડીએ તું પેલું જે ગીત ગાયા કરતીતી તે જરા ગાની.

“ભુલીયે મેહરે મયા.” ભુપ.

નાજીં— પાક તું અમ પાલનાર,
તાત સકલનાં પરજરદેગાર.— પાક.

સુન ખીનતી રંકની બેલીયા.—પાક.
 કર તું માફ કસુર હમારી,
 પરમ હરિ જગ સારી ;
 પામર ગરીબ પર વરસાવ દયા તારી,
 જોલ દર સુખ નવા;—
 દુઃખ સઘળાં દે સરથી નીવારી,
 પાતીકથી તારનાર.—પાક.

નાજીં—ચાલ સીલ્લા હવે પેલું રતાઈ મડમવાળું ગા-
 યન તું ગા.

શીરીન—ગાંજી ? તુને તે ગમેચ ? લે ત્યારે ગાંજીચ.

I have seen a deal of gaiety,
 I lead a jolly life ;
 My name is Retty Madam,
 The handsome Parsee's wife.
 The thing I most excel—
 In dressing neat and tight,
 In silken Suits and patent Boots
 The brightest of the bright.

Chorus. { For Retty Madam is my name,
 Good for every drink at night,
 From brandy to champagne—1

My father were a surly lot
 They curbed my flighty ways,
 But now I am no more their slave ;
 My bills my husband pays—
 He daily take me to the Band
 He daily take me to the Balls
 And Treacher's, Kemp's, and Watson's shops
 Are honoured by my Calls. (Chorus.)—2.

[આમજ દાખલ.

બામ—ગરીબ બીચારી છોકરીઓ ! કેવી મીઠી હ-
લક ! કેવું સુંદર ગીત ! કેવી નીરદોશ નારો ! બાપડીઓને
કશી ફકર કે ચંતા છે ! [કોલી દાખલ.

કોલી—એ વરી તમે આજે એવા બેમતા જવા કેમ
બેઠાચ ? જુઓની આ જીભરાઈ છોકરીઓ કેવું મજેનું
ગાએચ ?

From Meadow Street to Esplanade
The people all exclaimed
Oh there goes Betty Madam
The handsome Parsee's dame—
I oft I ride on Arab horse
And cut my gentle Capers
And private consort oft I sing
And oft I write to the papers.

(Chorus.)—૩.

[સોલુ ઘોલચો દાખલ—બંધોને પગે પડેછ.

કોલી—(જરા ખાટે મને) આવો બા !

બામ—બેસો બા આવો. સારી પદે તો છેવો (તેને
પગપર પડતો અટકાવી) એમ નહીં કરીએ બા ! એ તો
હિલટું હમુને ગુનાહમાં ભરાવાનું થાયછ !

સોરાબ—ફરજ છે ! વડાં વડેરાંને નમીએ તો પેટ
ભરીને જમીએ ! એમાં કંઈ નીચા માબાપના થઈ ગીયાં કે !

બામ—બા એ તો તમારી લાએકી છે ! વાઝું બા
જીવતો રહેજે ! [છેલો કોરસ પાછો ગવાયછ.

સોરાબ—(ગીત સાંભળીને) બાવા આપણા ગરીબ
ઘરમાં આએ ખેનકોતક હારાં નહીં લાગે !

કોલી — (એક તરફ) આએ લેવો ! જેવા સસરા ઉતા તેવા જમઈ શોધી કાઢારયા ! કોઈ જેવું હોયતો ખુશી થાય ! કાંએ પ્યા એમાં તમુને અણુઘટતું શુ લાગેચ ? આપ્પર ઇજ-તસર પચ્ચાં છોકરાં પોતાના ધરમાં પોતાના કુંડું કપ્પી-લામાં ગાય વળતે તેમાં શું છે ?

સોરાપ્પ — એ એમાં આપ્પર હાની ! ને ઇજત હાની ! મારું કેહેવું એ કે ધરમાં પોરીઓના દીલ કામપર લાગે નીહ ! એવું નીહ હોય તો વધારે હારું ! (મોખેદ દાખલ) આવો પમનદાર આવો !

પમનદાર — આએ આયો શાહેપ ! કેમ, સોરાપ્પઝી શારી પપ્પેનતો ખરા. (તપકીર આપે તે ઘોલચો ને પાપ ચમટી લીએ.)

સોરાપ્પ — હા, પ્યા હારી પડે છઈએ. (એક તરફ) તમે પ્યાપા અહીંથી મીઠો ગારો મુકો ?

પમનદાર — કેમ કોલીકાકી ખેઠાંશ કે (કોલીને એક તરફ તેડીને) તમારી શીરીનનો વરખી હવરાં આવેશ હો ? પણ શોકરો ઝરા નાદાન શે તે ઝરાક ખોલો શાલો તે ઝોઈ તપાશીને હો ? નહીં તો રાસની નહીં પડે. ઝે કહે તેહા કેઝો !

પામ — (એક તરફ) એ પેલો દારૂસ વરી એને શું ચપઠાં આપેચ ! (મોટેથી) મોખેદ શું છે ? અહીં આવોની !

પમનદાર — મુરખી શાપ્પ કંઈ નહીં ? એ તો લગનના ઘેર તે કામ બધું પૈરાં શાયે !

કોલી — હા, હા, પરાપ્પર છે-હું તમુને બધું કેહુંચ તમે જરા મારી સાથે અંદર આવો. [પામજી-કોલી જાયછ.

પમનદાર — વારું શીરીનબઈ તમે કંઈ અંગરેઝી

આણેશ કે ? તમારા વરને તો એવી ઘેરી ઓઘએશ કે અંગ-
રેઝીમાં ખોલતી હોય, અંગ્રેઝીમાં ! છરી ચુલ્યાએ ખાતી
હોય ! ને ગાઈ વઝારી આણતી હોય !

શીરીન—હાજી મને તો અંગરેજી આવરેચ ને ગાતાં
વળરતાંબી આવરેચ. ને હું આસા રાખુંચ કે તેવણનેબી એ
બધું આવરતું તો હોશેજ.

બમનદાડ—(એક તરફ) આશા શાની રાખી મરેશ.
(શીરીનને) વલી હાજતો ! આવરે નહી તારે અમથો પરણવ
નીકલીએ હોશે. શાત કલમનો ધણી શે, શાત કલમનો !
હાએ હાથે અંગરેઝી લખેશ, પગે ફાલશી લખેશ. ને અમને
હાથે તો કંઈ શંકશે હાજરો શીજ શરશર પરપર ને ફરફર
કરી નાખેશ ! હુશીયારીની વાત શું પુશોશ. (એક તરફ)
લાંડો એવો શજ્જર બીલુ શે કે હાતનું મુઠેલું પગે નહીં
રાખે તેવો ! કામ તો પારી ઝુએ ! (શીરીન તરફ ફરીને)
તારે ઓઘ વાડું મને જવાલ દેએ કે હાવડું ઈડું એટલે શું ?

શીરીન—(હસી પડીને) તમને બરાબર ખોલતાં નથી
આવડતું ! હાવડું ઈડું નહીં how do you do એટલે
તમે કેમ છેવો ?

બમનદાડ—હા, હા ! તેજ તો ! મંબી એમજ ખો-
લીએતો. વાડ શીધીભાઈ આદા મુડીને શું કેહે ? શાલો-
વેહેલાં થાવો ! વીશાર શું કરેશ ?

શીરીન—એનો તો કંઈ અંગરેજીમાં ખોલ નથી !
સીદ્દીને તો નીચો કેહેચ.

બમનદાડ—આએ થાયું તારે ! ઝાયું કે નહી ! આ-
ટલો શેલો ખોલ ! negro brother ginger root
એટલે સીધીભાઈ આદા મુડી.

શીરીન—(હસીને) અરે તમારું ભરત થાએરે મોખેદ.

બમનદાડ—વાર તમારી અફલ પર ધુ. પરેરે! તેને શું કેહે!

શીરીન—ખરેખર મોખેદ તમારી અફલ પર તો ધુલજ પરેલી લાગેચ! મોખેદ હવે તમારાં વરસ વેચાએચ! તમે સાદરી ફાનસ લઈ સાંજે પવનચકી પર ખેસોચ કેતી તે બધા જણા આવું ફાટું ફાટું તમુને શીખવી તમુને બનાવના હોશે! બળીયારે તમે મોખેદના થતા!

બમનદાડ—થાયું! આએ તરીયા પાવ ફૂંકીયા! dust fall on your senses! આગલ શાલો વારે ઝોઈએ તો ખરાં. આપરે જે સાંધરાં હરીશો ખાઇએશ તેને અંગ્રેજીમાં શું કેહેશ!

શીરીન—એ તો આપરા લોકોનું એક પકવાન છે તેનો અંગ્રેજ બોલ કેમ હોય ?

બમનદાડ—ઘણાઝ ડહ્યાં! અંગ્રેજ લોકોને સાંધરાં હરીશો ખાવા ગમતો નહીં હોશે! હરીશોને અંગ્રેજીમાં two hundred ને fifty કેહેશ, એટલુબી જાણતાં નથી ને સાંધરાંને hundred holes કરીને કેહેચ! સાંધરાં એટલે શો સાંધરાં! વાર આપરે આએ શપઠાં ખાઇએશ તેને અંગ્રેજીમાં શું કેહે! હવે એમબી કેઝા હોં કે અગરેઝ લોકોને શપઠાંબી ખાવા ગમતાં નથી!

શીરીન—તે ખરુંજ તો. અંગ્રેજ લોકો શપઠાંની ખાત જાણતાંજ નથી! એ તો બધી માહકાણ તમે લોકોએજ પોતાના હોઝરાં ભરવા સારૂ અજાણા લોકોને ભમાવીને આપરા લોકોમાં દાખલ કીધીચ!

બમનદાડ—ખાધું પેટ ભરીને તારે! આખે શી-
એલી શોકરી તો ઝુવો! અરે શપઠાંને અંગ્રેજીમાં dead
men's sweet bread કેહેશ, હવે શમઝીયાં. વાડ વાંશ
બળી ગીયા ને કોયલા રહી ગીયા તેને અંગ્રેજીમાં શું કેહે?

શીરીન—તમે ભુજોચ, બમનદાડ વાંસ બળી ગીયા
નહીં પણ અવાસ બળી ગીયા! વાંસમા ને અવાસમાં સું
ફેર છે તે તો તમે જાણતા નથી!

બમનદાડ—આખે ઝાઝે હો! શોભુ શમઝુની બે-
હેન થઈ નીકલી તે! મારા કરતાંબી ઝાણે હોશ્યાર હોએ!
વળી એમાં ફેર શાનો! વાંશ તે વાંશ ને અવાશ તે અ-
વાશ, બધું એકઝ.

શીરીન—નહી, નહી, બમનદાડ! વાંસ તો બાંધુને
કેહે ને અવાસ એટલે તો ઘેર.

બમનદાડ—પણ તે બધું એકઝ તો! bamboo
burn ને house burn બધું એકનું એકઝ! bamboo
burn coals remain તેને બદલે house burn ને
coals remain! કંઈ થાકતું નહી તારે ઉલટી ફીર્યારી
કરેશ. વાડ! હશતાંનાં ગામ વશતાંને શું કેહે!

શીરીન—એવું એવું કંઈ મને આવરતું નથી.

બમનદાડ—લેવો ઝોવો હું કેહુંશ. laughing
men's country populated! આખે એક શાદા
શવાલનો અવાલ આપો તો ઝોહું! લઈ કરીને બેહેનને કેહું
કે! દેશ ખાઈને દરવાજા તોટે બાંધીયા તેને કેમ બોલશે!

શીરીન—મોબેદ ખરેખર તમે દેશ ખાઈને દરવાજા
તોટે બાંધેલાજ લાગેચ.

બમનદાડ—તોપ્પા ! તોપ્પા ! કંઈક થાકતું નહીં.
Country eat and doors tie to neck ! વાડું કે-
હવોની ઝોધઝિ કે શીનાઈ અડગરાને અંગરેઝીમાં શું કેહેશ ?

શીરીન—ખરેખર મોખેદ તમે તો ચીનાઈ અડગરા
જેવાજ લાગોચ.

બમનદાડ—ઝાહી. આઝે પછારી ! અરે પણ નહીં
આવરતું હોયતો પુરો, એમ શીથરાં કાંઝે ફરોશ ! શીનાઈ
અડગરાને અંગરેઝીમાં “Chinese door-staple”
કેહેશ ! વાડું કોઈ એમ કેહે કે શીરીનપાઈ એ વટેણા માપીઆ
તો તેનું અંગરેઝીમાં કેમ કરશે ?

શીરીન—મોખેદ હવે માડું કહયું માનો તો તમે અ-
હીંથી વટેણાંજ માપો.

બમનદાડ—કાશી શે ! પોરી ઘણીજ કાશી શે !
શીરીનપાઈ measured peas એટલું આવરતું નહીં ! વાડું
આઝે મારી શગીની શોગરી શે તેને અંગરેઝીમાં શમ-
ઝવોની ઝોજી.

શીરીન—તે એમાં શું મોટી વાત ? She is my
relation's child.

બમનદાડ—એમ અંગરેઝીમાં ટાક કરશે કે ? Rela-
tion માં તો શગોપ્પી આયો ને child માં શોકરોપ્પી
આયો. મારો શવાલતો શગીનો ને શોકરીનો ઉતો. છટ ! છટ !
અરે એમ કેહો કે It is my she relation's she
children.

શીરીન—બસ કરો હવે. બમનદાડ, હવે બસ કરો !

બમનદાડ—આઝે એક શેલ્લો શવાલ પુશુંશ, તે કેહી

દેવો ઝોડું? મેં તેને એક બપ્પરચો પેહરાવીઓ તેને અંગ્રે-
જીમાં કેમ શમઝાવશે.

શીરીન—બમનદાડ આજે કંઈ ભાંગ બાંગ ચરાવીને
આયાચ કે શું?

બમનદાડ—થાયાં પાશ! આએ ફેટલીક ઝનીઓ
ભાગી તુટી ગોટપીટો કરતીઓ ફરેશ ને કેએ અમે તો
અંગ્રેજી શીખી ગીયાં તેમાના તમે એક લાગોશ! I
dressed him with a big cook એટલું નહીં
આવડ્યું! વાડું શાલો બધું પરતું નાખે ને શોપારને
અંગરેજીમાં શું કહેશે?

શીરીન—એ બધું કહ્યું! બસ કરો હવે! માથુંભેલું
કુખી આયું!

બમનદાડ—શેહેલો બોલ Male betelnut
એટલે શોપારો! સોપારીને બીટલનટ કહે, તારે તેનો વર
સોપારો, તે મેળ બીટલનટ! આટલું શરખુંતો આવડતુ નથી
ને અમથી શાની ઉક્રાઈ મરોશ કે અમેતો મડમઝ થાઈગીયાં?

શીરીન—(ગુરસામાં) મોખેદ વરી હું બોલતી નથી તાં-
હવેર કે? એ તમે તમારા મનમાં આએ શું પીઓચ?

બમનદાડ—લે શાલો, શાલો, આએ તમેઝ બોલ્યાં
કે તમે તમારા મનમાં શાએ શું પીઓશ તેઝ અંગરેજીમાં
બોલી દેખાડોની ઝોઝ?

શીરીન—એને અંગ્રેજીમાં એમ કહેચ કે You are
a great goose!

બમનદાડ—હોયજ નહીં—ખોટું! શાએતો બોલ કાંદ
શે. What tea you drink in your mind

એમ કહેવું જોઈએ. વાડ શાલો જોઈએ તમારી ઝડપ!
આઠ હુંડે આટલાને અંગરેઝીમાં શું કહે.

શીરીન—મોખેદ તમે જો જરા વધારે લાંબા હોતે
કેની તો ખરેખર તમે જોઠ જવાજ લાગતે હો!

ખમનદાડ—આએ અંગરેઝી શીખેલીનાં ડોલ એવો
શાહેવો! આએ લેવો હુંજ કેહી દેજીશ. Eight times
half past three varanda! વાડ હવે આટલું તો
આવરશે કે? શીખી દોર અડને અંગ્રેઝીમાં કેમ શમનવ શો?

શીરીન—તમે ખરેખર અડશજ છેવો કે એમ અડ ને
પુતારા કરીઆ કરોચ.

ખમનદાડ—વધો, વધો. ખીજખીખે પાંચ ગાલ દઈ
દેવો. નીશારે માશતરનેખી એમજ ઝવાય દેથાંથાં કે? શીખી
દોર અડનો શાદ તો રોજ ઘેરમાં ખેશીને સાલરીએશ.
શેહેલો ખોલ Water drawing rope besem! લેવો
વાડ દેવે દાણુ શુટે ધરાણુ! એ ખોલ તો શાંભલીએશની?
તો એને અંગરેઝીમાં કેમ શમઝવશે.

શીરીન—મોખેદ હવે તમે તો કોઈ ખરેખર ગરહ-
ણજ છેવો. કંઈ ગરહણુ ભાવમાં તમારો જનમ થએલો વાડ?

ખમનદાડ—અરે, અરે, એ મેં આએ શું કીધું? પે-
લાની આગર એની તો તારીક પર તારીક કીધી ને અહીં
તો બધું શાતરેશાત દંખું! Give alms that eclipse
become loose એટલો શાદે ખોલ તેનુંખી ઠંકાણુ
નહી! વાડ શાલો તારી તો પીધેલી હોરોજ તો કેહવો જોઈ?
ખાટી મીઠી તારી! હારે હા ભાઈ! તેને અંગરેઝીમાં કેમ
ખાટી દેખારશે?

શીરીન—પરી હવે, સમજ પરી. આએ કીઆરનું કેહું
માથું ખાઈ જવોય તે તારીજ ઢીચીને આવેલા તેની મો-
હકાણુ છે!

બમનદાડ—મેં તારી પીધીશ? તમે શોગંદ ખા-
ઈને ખાલશે? જારે મેં તારીજ પીધીશ તારે આએ બધું
પરાપર અંગ્રેઝી ખોલી કેમ જાંઢું? Some sour
sweet Toddy! yes oh! Brother yes! એ
તમારો માશ્તર કાણુ મુવો તો, માશ્તર! જે લોકોને કંઈ
શાકરી ઘંઘો મલતો નથી તેવા લે બાણુ પોરીઆએ ઇસ-
કોલ નીશાલનાં થોભલાં ઉધારી મોટા માશ્તર થાઈ બે-
સેઝ તેવાઝ કોઈ લે બાણુની ઇશકોલમાં બેઠેલાં કે શું?

શીરીન—હમારી ભુલ એજ થઈ કે તમારા હાથ
તલે શીખીયાં નહીં. પણ કંઈ નહીં, ફકર ના કરો, હવે
મારાં છોકરાંને કેની તે તમેજ તમારી નીશાલે શીખવજો,
તેઠલાં હાલ તરત તો શેતાન દાખોજ કરો.

બમનદાડ—(એક તરફ) ટુંકોઝ વાયદો! એના શો-
કરાં મારી નીશાલે આવશે! (તેને) જોમ તમારી મરઝી. શેતાન
દાલો કરવા શાહવોશ તો આપરેથી રાઝીઝ છઠ્ઠાએ. પણ
એટલુંજ હવે અંગ્રેઝીમાં ખોલી દેખારો કે શેતાન દાલો કરો.

શીરીન—એવું કંઈ શમજવવાનું હોએ તો એમ
કહીએ કે You are a donkey એટલે થયું.

બમનદાડ—શું થાયું? ધુર થાયું! શેતાનનો ખાલ તો
એમાં મલે નહીં! donkey તો ગધેરાને કેહશે.

શીરીન —હા, તે તેજ! હું બી તમને તેજ કેહું.

બમનદાડ—શું તે તેજ! અરે એને અંગ્રેઝીમાં તો

એમ કેહેશ કે **Keep Satan left hand!** આવો આવો !
જ્યાં તમને. આવ્યે બધું મારી પાશથી શીખી આવેશ
(નંગીર દાખલ)

નંગીર—(અકડમાંજ) સાહેબજી, સાહેબજી.

બામ—(ટીકીટીકીને જોયા પછી) નંગ તો ચોખ્ખું
દીવાની જોત જોવું લાગેચ! કમબખ્તી પોરીની ! આ
પોરીયા સાથ સંગ કાસી જાએ એમ લાગતું તો નથી !
(મોખેદને તેડીને) અરે આ વાએલ જોવો પોરીઓ કાંઠાંથી
શોધી કાઢારીઓ ? ધર પર સર તો દેખાતુંજ નથી !

બમનદાડ—કાંએ તે પોરીયાને શું થાયુંશ! તમારાં
કરતાં તો મઝાનો લાગેશ! અને એ તો આઝના શીખેલા
પોરીઆ તે એવાજ તો ! તે આગલા દાહરા હવે ભલીઝઝો !

કોલી—એ શું છે ! વરી તમે લોકો શાંતી ટપાટપી
કરોચ ! આવ્યે જીભરાયો છોકરો આયોચ તેની સાથ કંઈ
વાત કરોની ! બા આવો નંગીરશાહ ! જીએની એવણ
શું કેહેચ !

બામ—નહી રે હું તો કંઈ કેહેતો નથી ! બેસો બેસો
તાંહાંજ બેસો બા. કંઈ ચાકરી ધંધો છે કે ?

નંગીર—નહી હાલ તરત તો કંઈતે પર ધ્યાન નથી,
જોઈશું પછી વખત વારે વાત.

બમનદાડ—મુરખીને કેહું કે ગીએ વરશ કમબખ્તી
બેંકમાં એવણને શાકરી ઉતી ! એ તો કંઈ હમણાજ
પણવા અદરાવાની ગરબરમાં પરયા તે શાકરી પર પાણી
રેરીયુંશ (એક તરફ) ધાંખરાને ખબર નથી કે શોખો
માથે પડેલોશો ?

કોલી--તે હવે એ તે કંઈ વાત કરવાની હોય કે ?
આપરં જે ધારવેલું છે તેજ કરોની ! ઉઠો રૂપીયા પેહેરાવવાની
તૈયારી કરીએ.

[મિષેદ, બામજી તથા કોલી જાય છે--કુટકલીઆ
વેચનારા, જેવા કે બારીમાં કાચ જડ-
નાર, ઉન વેચનાર, ઇત્યાદિના સાદ
સંબલાય છે.]

જહાંગીર--(થોડોક વારે ઘોલચાને ટીકીટીકીને) તમે
કંઈ મારી નજરમાં આવોચ ખરા ! બા, તમે કોણનાં
દીકરા !

સોરાબ--હેને કેઉં કે પેત્રા હાપુરહા ઘોલચા ભા-
ઇનો દીકરો થાઉં.

જહાંગીર--(લગાર ટકોરમાં) અહું, હાપુરહાહ ને વરી
સાથે ઘોલચાભાઈ ? (એક તરફ) નખખોદ ગીયાનો જવતો
કેથો સખખે જતો દેખું ! (તેને) વાંરું ! વાંરું ! ને મુર-
ખખીનું નામ ?

સોરાબ--મારું નામ હોરાબજી ઘોલચા.

જહાંગીર--બાવા ધંધો શું કરેચ ધંધો !

સોરાબ--બજારમાં મોટી દુકાન છે ને ધંધો પહતા-
ગીયાનો કરે.

જહાંગીર--(અન્યથા દેખાવ સાથે ટકોર) અહું : હવે
ઓરખીઓ ! પેત્રો પાઉ મારકીટ આગત્ર સપલ ઇડાં-
વારો ખેસતોતો તે તમારો બાપ થાય ! તો ભલા આદમી
એમ પાધરું બોલોની ! કંઈ કોહુલાં સડેલાં ઇડાં ને વાસી
કુસી તરકારી વેચી આખે દહાડે બોચારો બે પાંચ આના

ક્રમાતોતો તે પસતાગીયો થઈ ગીયો ! ને એક ઘેરનાં એ-
ટલા પરનું આટલુંક નાનું સરખું ખોપતું હતું તે મોટી દુ-
કાન થઈ ગેઈ કે !! (ખુબ હસેચ)

સોરાખ—તીઆરે તમે મારા ખાપને એલખતા
એહો ?

જહાંગીર—(ટોલમાં) અરે હારે યાર હા ! એલખુંચ
તારેજ તો ! અમે લોક કેની તે ઇંડાં એવણનીજ દુકાનેથી
લેતાતા ને જીઆરે કોએલાં નીકલનાંતાં નારે પાછાં છુટાં
તેવનનાજ મોના પર મારતાતા ને વરી ઉપરથી ખેઠા ઘોલ-
આખી લગાવતાતા ! તે વખતે એ સપલ ઇંડાંવાલાનો દેખાવ
એવો મળેનો લાગતોતો કે આખખું બજાર તેનો રકાસ જોવા
તુટી પરતુંતું.

સોરાખ—(ટકોરમાં) એમ એમ તારે કેથી ઘોલઆની
અમારી અટક પડેલી તે એ તમારા ઘોલઆ પરથીજ એહો !
મને તેની ખબર નીહ ઉતી !! (એક તરફ) હહરીનાએ
મારા ખાપને તો દીઠેલોખી નીહ એહો ને હુંજાં ઝડપ લ-
ગારે જો ! (તેને) વાર તમે મુરંબો કોણ હાએખના રોહન
ચેરાગ થાએ !

જહાંગીર—ફરામજ ફકીરાનો દીકરો છેજાં ખા
સમઝ્યા કે ?

સોરાખ—ફરામ ફકીરો ! તીઆરે પેલી હોખાઈની
હુખલીના તમે દીકરા થાએ.

જહાંગીર—હા, મારાં માએનુ નામ મુખલીબઈ હતું,
પણ ખરૂં પુછાવોતો તે એવાં નામ મને ગમતાંજ નથી—
મુખલી ને સોખાઈને ફકીરા ને બકીરા ! એ બધાં આગલાં

જંગલી જમોનાનાં જંગલી નામો છે—મારું જો ચાલતું હોય
તો એવાં એવીયલ નામો બધાં નાબુદજ કરાવી નાખું !

સોરાબ—(ટકોર) હા, બા હા, તેવાં બધાં નામો ના-
બુદ કરાવવા હાથેજ તેવા નામ ધરાવનારાઓનેબી લાગલા
ગરદન મરાવી દેઓ તો બહુ હાડું. પણ ભાઈને કેહુંકે ભા-
ઈનો કેથી દાહરેજ પુગેલો નહી ને હાથે લાગા કાન જરા ટુકા
પડી ગીએલા તે ભાઈ હાત ઘહતા રહી ગીયેલા. વાડું ! એ
હુખલીને ઘેરતો એકજ પોરીઓ ઉતો, ને તેનું નામ તો
ચાનજી ઉતું ! તે તમારું નામબી તમને ભાવેલું નીહ તે બદ-
લીજ નાએખું કે હું ?

જહાંગીર—તેનું હવે સમજયા, પણ તમે મારા માંએ
બાપને ઓલખતાતા કે ઘોલચા કાકા ?

સોરાબ—હજતો; ઓલખે નીહ ! તારી પઠીમ અમે
કંઈ એવાં હગાં જહાલાં ને હાદામાદા નામના વડાવડેરાને
હીનતા નથી ! એ હુખલી તો મારી હગી થતીતી, હગી ! ને
ઘણું હુંધી અમે હાથે એકજ ઘેરમાં રહેલાં વહેલાં. તે બી-
ચારાં કેવાં ગાય ગરીબ જેવા ઉતાં (એકે તરફ) તેવા ગાય
હરીખાને ઘેર આવા ઘોઘા પેદા પડેલા !

જહાંગીર—(ફૂંડી ચટકીને) હવે તારે મને સમજ
પડેચ કે મારાં માએ બાપ જે અનઘડ જેવાં ઉતાં તે કેથાં
આવા અરબંગ અને અભણોની સાથે રહી મુવેલાં તેથીજ
એવાં અણઘડ ને ઓગરાં રહી ગીએલાં.

સોરાબ—(એકે તરફ) હાડું થીયું કે તે બીચારાં એ-
હેમાં હુધાવીઆં નીહ તો આ વાએલ જેવા ધોયરાના
રાજમાં હેરાન થતે ! (તેને) પણ તે લોક જેવારે અણઘડ ને

ઝાગરાં જેવાં ઉતાં તો તે લોકોને પાંજરાપોલમાંજ મોકલી દીધાં હોતે તો હાડ થાતે! તમારા જેવા હુપુતને ઘેર એવાને રાખવાંજ જોઈતાંતાં નીહી પણ તમે તો હવે ભણીગં-ણીને હારા હુધેલા થઈ ગીયા નીહ !

જહાંગીર--તે વક્તી કોઈને કહી પુછીને કે ! Stupid Duncce જેવો Brute ની પખી પક્ષાંઠો મારીને બેઠોચ તેજ દેખાડી આપેચ કે તારામાં સગર કેટલા છે ! મને ખોદાએ પરખી એવો ગુસ્સો લાગેચ કે આવા Dirty idiots ને પેદાખી શું કરવા કીધા હોશે ?

સોરાખ--તમે ઘભરાવો ના જહાંગીરહા ! એમ ખોદાએ હાથે વઢી પડવા જતાં વખતે મગજની આગરી પાગરી ખીહી જહે ! જેમ હમારા જેવાને પેદા કીધાચ, તેમજ ખોદાએ તમારા જેવા થોડા ઘણા મકાઈ દોરાખી પેદા કીધાચનીતો પા ! ભલે કાજ કે તમારા જેવા હોભણ હાભણનાં હાપુગોરા દુન્યામાં છે તો દુનીયાં આલેચખી !

જહાંગીર--ખરું કેજાચ ઘોલચા કાકા કે તમારા જેવા Ugly brutes ને લીધે અમારા જેવા કેટલાક સારાં માણસોને ઘણું નરમું લાગવા જેવું થાએચ !

સોરાખ--કાંચ પાપા ! એમ કાંએ વારું !

જહાંગીર--તો આએજ જોઈ મરોની, કે નાજન સાથે તમારાં લગન થશે તો આપરે સાળા બંધેવીનાં નાતામાં આવી જઈશું તે તમારા જેવા એક ઘોલચાના બંધેવી દાખલખી મને તો નરમુંજ લાગવાનું !

સોરાખ--બહુ કરો પાપા બહુ કરો ! જીભનાં જરા નખ ઉતરાવો ! તમારા જેવાને તો ઘટેચ કે દમપર હુમાર

રાખીને ફરવું! જાણ દે દે કરતાં બધું ભંડોલ ઉધડી જાએ
તે વખતે હેરાંન થઈ પડશે!!! (એક તરફ) નખોદ ગી-
યાને હારા બંધેરી ને હાડુની હગાઈની તો ખબરખી નથી.

જહાંગીર--લે ચાલો તારે હવે આપણે એ બધી વાત
પડતીજ નાંખીએ ને એક બીજી વાત કેળુંચ તે કરશો?

સોરાખ--ખાલો તો ખરા. કરવા જેવી આહે તો
કરહું તેમાં હું છે!

જહાંગીર--તો તમે આએ નાજન સાથે પરણવાનાં
તો અખાડાજ કરો ને જેવા આચાર્ય તેવાજ સેતાન
ડાલો ને મોહકું કાળું કરી અંહીથી વંજે માંપો!

સોરાખ--(એક તરફ) તારૂંજ મોહું કાલું કરની!
(તેને) કાંએ બાપા એટલું બધું હું કરવા! એમ કરવાનું
કંઈ કારણ?

જહાંગીર--તેનાં કારણ બે છે, એક તો એકે બી-
ચારી નાજન તમારા જેવા કુહાર ગામડયા બોચના પંજ-
માંથી છટે ને બીજું તો તમારી સાથની સગાઈની એ-
બમાંથી હું બચી જાઉં! જો તમે મારો એટલો સુખન રા-
ખશો તો કોઈ દહાડો હું કામનોજ છેલ્લો! હા, કેહી મુકુંચ.

સોરાખ--(હંડે કલેજે) તું મને હું કામ લાગહે બાપા
કેહે તો ખરો! જરા જાહે!

જહાંગીર--અરે હમારા જેવા માહાન પુરૂષો શું કામ
લાગે એમ પુછવું તેજ હેમાકત ભરેલું છે! અડી ભીડીએ
પાંચ પૈસા લડાવી ઉભા રહીએ! જો તમારા જેવા અગર-
ગચાએ જો કાંઈ આંટીકાંટીમાં આવી જાએ તો તાપ-
માં ને તાપમાં આવી તમારો છુટકો કરીને છોરવી લાવીએ!

કામ પડે તારે બેઠાશક આવજો—ખાલી હાથે પાછો મોકલસ .
નહો, પાંચ પૈસા ઝોસસ !

સોરાબ--(ટકોરમાં) વારું બા વારું ! જોદા તમને
જીવતા રાખે ને એમ ગરીબ ગુરખાને પાંચ પૈદા નંહતાંજ
રેહેજો ! (એક તરફ) ઘેર ખારનો તો લીલો મુઝોચ, વાંદ
ફરે તો હાંદલું નીહી જરે ને વરી પતરાજ કેટલી ? ભઠીયાર-
ખાને ખાવું ને ઝોટલે આંગણે હુવું તેવા હાલ છે. કોઈનાં ઉછો
પાછીનાં કોકા કકરાવોને ચીલ ઝપટનાં દાવ હોધતા ફરે
તેવા આહામી તે વળી મને પાંચ પૈસા નંહહે !

જહાંગીર--કેમ વાત કંઈ ધ્યાનમાં ઉતરેચ ! વિચાર
શું કરોચ ?

“રેજોની ભાઈ આવે વખતે” એ રાહ.

સોરાબ--લઘ જવુંછે જગમાંથી ભાઈ કોને હઉ,
બે પલમાં ઉડી જવુંછે આ હાચું કઉ,

જહાંગીર--કોટ પાટલુન જુટ પેહેરીને ફફડ અફડ થવું,
વાર્કોંગ સ્ટીક લેઈ બેન્ડ સ્ટેન્ડપર ફરવા
સાંઝે જવું;

કોરસ { ખીલ્ડયા કૉનસ્ટમાં જવું ખાવું હોટેલમાં જઈયારો,
ડીચેટર સ્કેટીંગ શૉક મોરીનસને ત્યાં આઈસક્રીમ
ઉપર મારો,
ખાવું પીવું લીવું દીવું લેઈ બગલમાં નાજુક નારો.
કોનનાં ખાવાની દીવાળી રસે રવાલો ખીચારો.

સોરાબ--કીરતારે દીધા પૈસા કરવા કામો ધણાં,
ટાલો દુઃખો અંધા લુલા ટુંકાચો તણાં,
દીકરા દલનારીના ને ખાવા વચે ચણાં,
ખીસાં ખાલી ભપકો ભારી ન જોવી મણાં;

કોરસ { હુંદગી મારી આ હુખીયારી હાદાઈ હારી છે અંતરથી,
હાર્યા પરહેવાને પૈહે છું હુખી હંતોહી ધરથી,
લેવું તેણું દેવું જાણે નહીં હુખલા નાદેવો કરથી;
દમનનો રહતો દેખાડે કાંતો જેલતણી લેખે બરતી.

જહાંગીર—હોય તું જેવા ઇડયટ તો કુનીયાં ઉંધી વરે,

સોરાખ—તારા જેવા મફદ યુદ્ધા બહુ ટે ટે કરે,

જહાંગીર—બંદાતો, નાખપર માંખ નહીં ખેસે, તેવાસે કરે

સોરાખ—લાંખા હે ટુંકો જાખ્યે મરે કાં માંદા પડે,

કોરસ { જહાંગીર—ખાવા તેલ પળીથી વેચે,
સોરાખ—ખેલ યદ્ય તું ધાંણી ખેંચે,
જહાંગીર—ધાખીના ધરનો ગધેા તું,
સોરાખ—ઝારંગઝોરંગ જેવા તું છે;
જહાંગીર—સીંહ શીકારી સેવક તો છે,
સોરાખ—બંદર જોઈ ખીહ મરે છે,
જહાંગીર—એક અવાજે હાથી મારે,
સોરાખ—મારતી તોપો કોણ પુછે છે,

[નાનું શીરીન ઘખલ.

સોરાખ—આવોતી નાનું હમણાંજ આખ્યે તમારી
હીરીનખાઈનાં વર મને એક ઘણો હારી હીખામણ દેતાત!!

જે તમારીખી તેવી મરણ હોય તો ચાલો તેમખી કરીએ.

નાનું—તે શું છે? કંઈ સારી શીખામણ હોય તો
અલખત તેમ કરવામાં આપણુ બધાંને લાભજ છે! કેહેવોની
તે શું છે તે.

સોરાખ—વાતમાં જીવ હરખું કંઈ નથીરે, અમથી
આઠલી જેવી વાત છે કે, તારી હાથે પણવાના અખાડા
કરી અહીંથી ચાલતી પકડું! ખીન્નું કંઈ નીહી!

નાનું—કાંએ કાંએ એમ શા સાડે!

સોરાબ—તે એટલા હાડ કે મારા જેવા કુહાર ગા-
મડયા બેચનાં પંજમાં તું બાપડી કૂદે નીહી ને બોનું
એ કે મારી હાથની હગાઈથી એવણ હેઠનું નાક કપાઈ
જઈ એવ લાગે એ તે લાગે નીહી !

નાનં—(લગાર બોલ્યો) એવાણે એવું કંઈ લા-
ગતું હોય, ને તેથી એવણનું નાક કપાઈ જતું હોય તો
ભલે કપાય ! તેમાં આપરે શું કરવાનાં હતાં !

શીરીન—નહીં ! નહીં ! નાનું ! મારા જહાંગીરશા-
હનું બોલવું ખરૂં છે—મેંથી અમણા તુંને એ થકી તો
કહીંજીતું, મારા જહાંગીરશાહની પખી મનેથી તારી ઘણીજ
દયા આવેચ.

નાનં—એ તારી દયા ક્યાની મને જરૂર નથી. હું
તુંને કહી મુકુંચ શીરીન કે એમ તું છેક પોમારે જાએચ
તે સાંડે નથી લાગતું ! જાણી હવે તુંને કે તું શોઢાણીને
દરજો પુગીચ. હું છેલ્લે ને મારે વર છે. શું છે મારા વરને ?
તેવણ ગમે તેવા છે પણ મારે મનથી મારા માથાનાં તાજ
ને મારા હૈડાનાં હાર છે. જેવા છે તેવા મારા અખખરૂં રહેઆ
મારે માથે કાયમ રહે એટલે બસ !

સોરાબ—(એક તરફ) હાબાહ ! બહારી કહીએ તે
આને કહીએ ! પણોતો પુત પાલણેથીજ જણાયે. યારો
બહારી કરવા હોય તો આવીજ કરજો.

“આલ વેહેલી અલખેલી ધ્યારી રાધે” એ રાહ.

શીરીન—થઈ ઘેલી તું વહાલી બેની મારી.—ટક.

તને ખાવીંદ ગમે કેમ ?

નાનું—તું આ પસંદ કરે તેમ.—થઈ.

શીરીન—પણવો એસ્કી રૂડા રંગનો રૂપાલો,

નાજી—હોય ચોર યા જીગારી કે નકારો,
 જહાંગીર—ડરતીખીસ્ત જાને ગાંચી તેલવારો,
 સોરાખ—છે મત્રા એ ખાનદાનીમાં વીચારો,
 જહાંગીર—નોનસન્સ, નોનસન્સ લાયક પ્રાણ.
 નાજી—દોસાજનથી દુરખાન.
 જહાંગીર—એ દેવી એ હનુંમાન.
 સોરાખ—ના, ના, ભુત કે શેતાન ?
 શીરીન—ધણી ખોટો પ્યારી.—યર્ધ યેલી.
 નાજી—બલે સારો પણ લતખુજવાળો,
 નથી નફ્ટ ખાવોંદ જોવા તારો,
 જહાંગીર—ગધી, ગોરસ, શું જાણે, આ ગમારો,
 સોરાખ—પડહે ખખર આકળા ના થાવો વારો.
 જહાંગીર—અભણ, અંધ, બલદંકંધ,
 નાજી—ચુપ જીખાન કર તું બંધ.
 જહાંગીર—તજ સમંધ અકલમંદ,
 શીરીન—ના ખુલંદ, દોલતમંદ.
 નાજી—પણ છે મરજી મારી.—યર્ધ યેલી.
 શીરીન—એસ્કી વર ઉપરથી જાવું હુંતો વારી.
 નાજી—હોય ભપકો પણ ખીસા હોય ખાલી,
 જહાંગીર—જો વીચારી.
 નાજી—એ છે જો ગુણકારી,
 સોરાખ—વાહ ? હાખાહ, મળજો આવી હઉને પ્યારી.
 શીરીન—માને સુખ, શું લઈ ભૂખ,
 નાજી—એના સુખ, તની રૂખ.
 જહાંગીર—માતી દુખ ખાળે મુખ,
 સોરાખ—આવે દુખ, આખો ખૂક,
 જહાંગીર—તજ લવારી તારી.—યર્ધ યેલી.
 શીરીન—ધણી તેજ, કદી દામન ગજમાં,
 રાખે કર્ન કરી ખૈરીને મત્રામાં,

નાજી—નાખવો ધણી શું કુઃખના પંજમાં,
શું સમાયું વલી શુખ એ મઝામાં,

જહાંગીર—યસ ન કેમ ?

સોરાખ—વહા વા પ્રેમ,

જહાંગીર—યુ ખી ડમ;

સોરાખ—કહે તેમ,

નાજી—ખરી નેમતો છે પ્રેમ,

જહાંગીર—આવે રહેમ, નહીં કેમ ?

નાજી—અમને સાંઘઈ સારી—યઈ ઘેલી.

[કોલીબાઈ થાલીમાં પીગાની, ગોળાખાસ, એ નાજી-
એર, રૂપીઆ તથા હારડા લઈ પાછી આવેછે, અને
તીળા કરી હારડા સાથે રૂપીઆ બંધા જમાઈને
પેરાવેછે, જંગીરને તીળા કરી આવરના લેછે,
પણ તે એ દરકારથી બેસી રહેછે, ઘોલચા
તરફ બેમનપણુંજ છે. તોપણ તે તેને તથા
સસરાને પગે પડેછે. આ કીરીઆ ચાલેછે તે વ-
ખતે અંદર નીચલું ગાયણ ગવાય છે.]

ગૌરી તાલ રૂપક.

એરીરે વખાણી સખ્દ વાણી અવદસ પાલવ ગ્રાલીએ.

ધનધનરે કુખે માએ તમારે મોટીની થાલે વધારીએ.

મારે જંગીરજી ઘોડ તે ચહડસે સાંભેલે શુભ શાગશે.

માઠા બરેરે મોતીની શેશરે,

બાબી કહે હું આદરની લેસરે.

[જંગીર પોતાના હાથમાનું નાજીએર ભોંયપર મુકી
દેછે, તે બેમનદાર ઉચકી લેઈ પોતાના રમાજમાં
વીટાલી લેછે અને હારડા કાઢાડી નાખેચ તેની
કણી કરી પોતાની પામ્પડીમાં ખાશેછે. ઘોલચા

માણીએ જ હારડા સહ રજા રહી માથે લેઈ જાય છે.
તેઓ જવા માંડે તારે બમનદાર આશોદાદ
માંગે છે.]

બમનદાર—એ કાંઈ કહડાએશ લાવ કંઈ ઝાંરોચ કે
મહી શાલ ઝોઈ મોઠું માનું કરાવ.

સોરાબ—લે લે બાહણ, તારા નહીં બનું તુંબી લે ભાય.

[ધાલચો તણુ રૂપીઆ આપી જાયચ. બમનદાર
જહાંગીર પાસે આશોદાદ માંગે છે.]

બમનદાર—શાલ લાવ હવે તું તોલ ઝોઈ, ડાલે
હાથે ઝટી દે, શાલ વેક વેહલો થા.

જહાંગીર—અરે તમે ધભરાવ ના બમનદાર. એમ
છુટક છુટક આપેલું શું કામનું? બધું એકઠું થવા દેઓ
હું તમને છેલે બેકપર એક આપશા.

બમનદાર—અરે પણ તારા એકપર બેકને હું શું
કરું? હમના કંઈ ઝટતી!

જહાંગીર—આપસરે આપસ તમે ધભરાઓ ના.

(જહાંગીર જાયછે બમનદાર ડઘઈને જોયા કરેછે.)

બામ—આએ નાદલો દુકતો છેક ઉડ ઉડ કરી રહે-
ઓચ તેનું કેમ થશે કોણ જાણે?

કોલી—હવે તમે ઉભા રેઈને જોયા શું કરોચ (પંચાગ
આપીને) જીવોનો લગનનું મુરત કારે છે, જેમ નજીકનું મલે
તેમ શોધજો. આજે ભરૂશા નહીં? દાહરા કાણરેલા ખોટા—
તરત ભરતમાં જે થઈ જાય તે ખરું.

(બમનદાર પંચાગના પાના ઉઠલાવી, આંગળાંપર
ગણી જરા ડોલા ચઢાવી અંદેશાભર જણાઈ
નીચડા રલોકે ખોલેચ—)

બમનદાડ—ધન, મક્કર ને કુંભ; મ્હા, વ્યાપ મારશે
બૂમ. મીન, મેશ ને વરખ; લગન કરવાનો બહું હરખ.
કરક, સીહ ને કન્યા; ઝેવાશે તેવા પણીયા, મીઠુંન, વર-
શ્યક ને તોલા, ઝમાઈઝી તો શે પોલા. તરીઓ શંદરમાં
શે તે આંગમાં ગરમી રાખે. મંગળ શોથા ઘરમાં શે
તેથી કઝીઓ કંકાશ કરાવે. પાશમે શુકર શે તે મનમાં-
નતું શુખ આપે. શઠો રાહું શે, તે શોકરીને ભારી. નવમે
રવી શ્વભાવને ગરમ રાખે ને શૂરજની માફક તપેબી ઝો!
બૂધ ઘણીનો લાભ આપે ખરે પણ પાશા ઝેવાના તેવા!
મેલ કરવત મોશી નો મોશી! લગનનું મુરત નઝીકનુંઝ
શોખ્યું શે, નહીં તો બે તાણ મહીના પર વાત લંબાણ જશે.

કોલી—નહી, નહી, એટલે લાંબે શું કરવા જઈએ ?
એ ભલાં કામમાં હીલ શું કરવા જોઈએ ? શીરીનને સા-
સરે તો કંઈ કેહે કેહેવાર કરવાની જરૂર નથી. બમનદાડ
તમેજ જરા પેલા ઘોલ્યાને ઘેર ખપ્પર કરતા જાઓ કે
આએ મુરત સોઝનું છે. તે વેહેળા વેહેળા ચાર બોખા
નાખી આપો ?

બમનદાડ—તે તે લોક કંઈ ના કેહેવાના નથી. તે
લોકોબી કેહેતાંતાંઝ કે ઝલદી થાય તેમ શાડું.

[બમનદાડ જાયછે, પડદો પડેછે,

અંક બીજો—દેખાવ ૧ લો.

રસતો.

[જહાંગીર તથા શીરીન.

શીરીન—આએ પોત્તકો ઉતાવળમાં તૈયાર થયો કેની તે તેનો કટ બરાબર નહીં થયોને ? અંગ્રેજ દુકાનદારોબી નામેજ મારી ખાએચ, નહોં જન !

જહાંગીર—પણ પોત્તકાઓ પાછલ ખરચ કેટલો થયોચ તેની ખબર છે ? એ તો મારું દીલ દુલ્લુ છે. તેથી દરકાર નથી કરતો કે ચાલો ? ખાનાર પીનારને સાહેબ આપનાર તેમ થઈ રહેશે.

શીરીન—જન, આજે તો મોરીનશને ત્યાં આઈસ-ક્રીમ ખાઈનેજ જઈએ.

જહાંગીર—ઓ યસ, માર્ઈ ડીઅર. ચાલો કાંઈ ખુશ ગીત ગાતાં, લજકારતાં જઈએ.

“ઓ ધી ખોયઝ, યસ ધી ખોયઝ.” એ રાહ.

માગખાન આ ગુલતાન સુખ નીશાન તુંએજન,
ગુલાપર જુલજુલો દરખોતની જુલો, ગાયેજુલ;
દાતાર તુંજ આબાર નીરાકાર અપરંમપાર,
સુખજુલ સાથ અંબેલી ગુલ મોહોર લાલની વેલી,
દેખાડે અતી તુંજશાંત.

આ વૃક્ષ પરની દ્રાક્ષ જોઈ આસ થાએ સુવાસ,
જુલોપરની માંખી મધુર મધ ચાખી, ગાયેજુલ;
આ ઠામ સુખ ધામ સ્વર્ગ મુકામ છે મુદામ.

મુખ્ય સાથ ચંપેલી, શુભ મોહોર લાલની વેલી.
દેખાડે અતી તુંજ શાંત.

[અમનદાઝ આવે છે.]

અમનદાઝ—(મન સાથે) આ લાંડો હવે શપરાયો તે ખરો? (જહાંગીર પાસે જઈ) કેમ હવે તું મારી આશોદાદ આપેશ કે નહીં? શું શું ઊંધા શટ્ટાં કરી તુને ઠેકાણે પારી આપીએ એ મોઝ મઝામાં ફરતો ફરેશ તો લાવ હવે ઝલડી?

જહાંગીર—(તેનો હાથ ધરી તેને એક તરફ લઈ જઈ) અરે એમ શું કરેશ એ મારી વૈરીના દેખતાં ફજેતો થાય-ચની તો ?

અમનદાઝ—તો ગોલામ, ફજેતી ભાગી ખીતો હોય તો ટોલી દે! અપે શશાર મહીના થયા શોધુશ, તો મલ-તો નથી! ઘેર ઝઘ્ઘિશ તો શોઠાણી કેશ કે શોઠ પેહરેલાશે પશી આવજો માપેદ! એમ વાવદા કરી કરીને કારેશ! આને એના વાપના શાકર હોઈએ !

જહાંગીર—જરા અપ્પારા કરો, હાત ભીડમાં છે! થોડું ઘણું ઉતું તે હેમા હુકકો મારવાડી ખેચી ગીએચ! જો-જોચ વઝી, એક એ દારામાં તમારોપો કાઠ કાહારી નાખસ!

અમનદાઝ—શાઝ તારે? હમણા તો અતો મુકુંશ પાણુ પાશી ફેટ પકરાશ હો! મુઝી બશાંઆને મલે નહીં તારે કામ શું કરવા કરાવેશ! વાઝ શાલ હવરા ઝરા નાક શુકાએશ તેથી બેવરાને વાશતે કંઈ ફરીજી ખન તોલ.

[જહાંગીર આપે છે ને અમનદાઝ જાય છે]

શીરીન—જન! એ શું છે? અમનદાઝ એટલો શાનો તડડાતો તો?

જાહંગીર—કંઈ નહીં રે! એ તો અમથો. કંઈ આપ લેનો વાત છે? એ તો સહ થઈ રહેશે.

શીરીન—નહી, નહી, થઈ કેમ રહે? મારેખી તે જાણવું તો જોઈએ?

જાહંગીર—અરે હારે હા ? તે કેહુંચની તો બધું!

શીરીન—પણ તે કારે કેહશે? એમ રસતા વચ્ચે કૂજેતી શુ? નાનસેનસ, આપણને એવું ગોઘયારું કંઈ પર-વરે નહીં જો?

જાહંગીર—તારે એમ આએ ગોઘયારું કરયા કરશું તો આઈસક્રીમ વેચઈ જશે ને પછી રવરી રહેશું જો કીયર, હા હું નહીં જાનું ખા! [તેઓ જાયછે]

દેખાવ ૨ જો.

ખામજીના ઘરનો એક ઓરડો.

ખામજી—(મન સાથ) અફસોસ એક વાર મારી કેવી ઈજત હોરમત ઉતી અને હાલમાં હું કેવી નામોશી વચ્ચે ભરાઈ બેઠોચ, કજ્યા કંકાસથી ખીહીને જેમ કહ્યો તેમ ખરચ્ય તો કીધો પણ જ્યારે માંગનારાઓનાં તકાજ પર તકાજ આલેચ ને આજ કાલ વખતે વારંટમાં પકડીખી જશે તેવી વખતે મને દીલાસો આપનાર ને મારી દયાનું ખાનાર કોઈ મલે નહીં.

શેહરીઆર—(અંદરથી યુમ) થુને અંદર નેઈ જવા દેચ, ચાલ જ નેઈ થો થારા માંથા ભોંઆગી નાંખેચ.

બેલીકુ—ચલચલ અમી કોન હયે તે ઝોલખતેસ કા-
એ? માન નાઉ મીસતર રામચંદર. તુજા બામજી શેઠ ઘ-
રામદી અસતાની તુ માલા મદી જાઊંન નાહી દેઈત, પણ બગ
માઝા કામા મદી હરકત કેલોસ તર તુજા ચોકી મદી ગે-
ઊન જાઈલ.

શેહરીઆર—શું ચુકીમાં લેઈ જોએચ? થારા બાપ-
ના કંઈ બાધાચ બાધાચ કે શું ચેને ચુકીમાં લેઈ
જોએચ? મારા સીઠનાં હોકમ થેઈચ કે કોઈને એંદર
ઓવવા નેઈ દેચ. હું સીઠનાં પેગાર નેથી ખોતી કે થેનાં
હોકમ નેઈ માનેચ. ચાલ જા.

બેલીકુ—બગ એ માલા મદી જાવુંન દે. તું હયેસકોન!
એરા હાએ એરા. (બેલીકુ ધક્કો મારી દાખલ, શેહરીઆર
પછવાડેછે પકડેચ.)

શેહરીઆર—શું કેહ્યા હું ઘેરા! શું ઘેરા! થેરા બાપ
ઘેરા! થારા જીવ લેચ! શુંને મોરી નાખેચ! હું કેઈ ભેંગી
બેંગી છે કે મેને ઘેરા કેછ.

બેલીકુ—(બામજીને) મીસતર બામજીભાઈ બેહુજા
બોગા તુમચા નાંવ કાહે! તુમચે વરતો પાંચ હજાર
રૂપીએ સાઠી વારીન્ટ આહીત. તુમી રીસપેક્ટચાબલ મ્યાન આહે
મનુન મી હાકુ અવર વેઠ રાહેલ. પાએજલ તર મની દીયા
નાહી તર ચાલા માજી સંગાતી. મીસતર બામજી તુમી
અમાલા બલેમ કરું નકો હો. અમી તર અમચી યુટી બજા-
વતો. પરંતુ તુમચી વરતી એસ કરૂન હાકુ અવર વેઠ રાહકે.
યુ મેક ટ્રાઈ કોર મની.

બામજી—ઓ બાપ અકુસોસ! અરે બાઈ બેલીકુ
મારી પાસે પૈસા કેઈ નથી, અરે કોઈ આવોરે? ઓ યજ્ઞદાંન

કંઈખી તો તું હવે મારા બુઢાપા પર દયા કર! શું તું આઢે તો મને આઞ્ચે આકૃતમાંથી નહી છોરવે! અરે! અરે! શેહરીયાર હવે હું માઝું કાળું મોનું કોઈને કેમ દેખાડશ! શેહરીયાદ હવે મને જયા વગર ચાલશે નહી (બામલ રડેચ)

શેહરીયાર—થુ જઈચ ઈ ઈ ઈ ઈ. થું થોં જઈચેચ. થારે ઉં કાંહાં જઈચેચ ઉં ઉં ઉં ઉં.

બામલ—હું ઘણેજ શરમોદે છેઉં માસ નીમખ-હલાલ શેહરીયાર કે તારા દસ બાર પગાર મારી ઉપર માંગતા રહી ગીયાચ જે હું તુને હમણાં આપી શકતો નથી પણ જો હું છટી આવશ તે વખતે કંઈખી કરો તારી નીમખહલાલી ભરેલી નોકરીનો બદલો વાળી આપશ.

શેહરીયાર—હમણાં ફેગારની સોની વાત કરેચ? થારો પાસ ફેગાર કોન માંગીચ? જો ઞમેનનાં મારી પાસે રૂપીઆ હોયચ થો હું થુંને છોડવેચ. હું થારોપર મારા લવ આપીચ! લવ!

બામલ—શાબ્બાશ, શાબ્બાશ, મારા નીમખ હલાલ શેહરીયાર. શાબ્બાશ! ઈરાણી લોહી! સદા વફાદાર નીમખહલાલ અને સાચુંજ હોઞ્ચેચ તે તે સાળેત કરી આપીઉંચ પણ હવે મને જયા વગર છુટકો નથી.

બેલીફ—સર અથાં મેક હેસ્ત, મેક હેસ્ત. અમી તુમચી સાતી લઇ પેટ રહાલા અથા આઇ વાંન્ટ ઈસ્ટાપ આ મીનીટ.

[બધા જાયછે, બોલ તરફથી કોલી દાખલ થાયછ.

કોલી—(ગભરાટમાં) મરેરે વાય! હવે શું કરું! કોઈ મલેખી નહીં! કોણને મોકલું! હું કેહેતીતીરે કેહેતીતીજ? કે કોઈ દાહરો મદદનો કુળેતો થશે! વેહવાજન કરેતાં પાંચ

પકસાનું કરજ દેણુ તો થાય તે ઑંજ્યાં એમ આવીને
પકરી લઈ જાયે! [શીરીન દાખલ.

શીરીન—કાંય માય? તમે એમ કાંય કરોચ્છ! શું છે?

કોલી—(જરા રડવા જવો થઈને) દીકરી તારા બાપ-
પર તો ઑંજણી ધાર આવી તે શું કરું? લગનને બે પાંચ
વરસ થતે તેટલાં તો રૂપીઆ ભરાઈ જતે પણ મુંવા તો રંત
પરજ ચઢીયાં. એ તો ઑંજણી કંઈ તારા બાપના ઘેરમાં
દીકરી આવી!

શીરીન—પછી તે દીકરીનું શું કીધું? દીકરી કોણની
આવી! તે કાંહાં છે?

કોલી—બરી કંઈ સરકારની દીકરી કેહેચ્છ—તે તો
ઑંજણી આવે તે કે જે પાણી પીવા ઉભી નહી રહે? ધરી
પકરીને બસ લઈજ જાયે?

શીરીન—તારે શું બાવાને પકરી લેઈ ગીયા?

કોલી—હાસ તો! હવે જીભડું જાંગીરશાહ વેહેલો આવે
તને મોકલું કે જઈને સસરાને પાછા છોરવી લાવે?

શીરીન—(જરા અંદેશા સાથે) જહાંગીરશાહનુંબી કંઈ
સમજ પરતું નહી? આપણી સાથે કંઈ દોલ બોલીને
બોલતો નથી. એની પરબી કોણ જાણે શું ધાર છે? (ચાકર
હાંકતો હાંકતો દાખલ.)

શેહરીયાર—બોઈ, બોઈ? સરકારનાં સીક્રી આ-
યાંચ થે શીરીનબાઈના બોલ્લાનો બધો સામાન લઈ જ-
ાયેચ્છ! ને જાંગીર શેઠનેબી ફેકડો ગીયા! [જાયછે.

કોલી—મરેરે! ઑંજ્યા આ શા ડખ! એ તો પરતી
પર પચાસ!

શીરીન--માએ તારે હવે હું શું કરું ! (જરા જીવ જીભાયા જેવો થવાથી ખુરશી પર અઢેલી પરેચ.)

કોલી--શીરીન ! તું કાંય મારીપર જીલમ કરેચ દી-કરા ? જરા ધીરજ પકર ! કંઈ ઓરદાર કરીએચ ! મરેરે ! હું તો જહાંગીર પર આશા ખાંધતીતી કે એ અખઈ રહેઓ કેઈખી કરશે તે ઓંગણી દારાની ચાલે એના મદદનેખા ઘેરી નાંખીઓ ! જોઈ તારે નાજાંને ઘેર જાઈ ! એના પર થતા તરફ તો ઓંગણી જોવાખી ગમતું નથી ! ઓંગણ્યામાં કંઈ શાન સલુખજ મલે નહી તે તાંહાં જઈનેખી શું કરું ! અરભંગ જેવો રખે મોનાપર ઉડી આવે ! ચાલ ભાઈ, આજે તો હવે ઢેરની ઉતારોને આપરો ચહરાવતો પરેચ ! જોઈએ તે કંઈ કામ લાગેચ ? [તેઓ જાયછે.]

દેખાવ ૩ જો.

બોલચાતું ઘર.

સોરાખ--(પાટીજી રાંખતો ખેંઠોછે. પાસે સુથાર કામનાં હથીયાર પડેલાંકિ. રેતા ખેંચવામાં સાથે નાજાંને તેડેછે-નાજાં આનાકાની કરીને પણ અંતે કામ કરવા લાગેછે.)

નાજાં--(કામ કરતી) સોરાખજી જો કેહવો તો જરા માએને મલી આજી ? ઘણા દાહાડા થયા મલાયું નથી તે જીવ ભરાઈ રહેઓચ !

સોરાખ--આજે નહી ને કાલે જાએ તો ચાલે કેની ?

નાજાં--તે તો જેમ તમારી મરજી; હું તો એમ ધા-

સ્તીતી કે આજે પરવાર આવેલી છે તે જરા ઉભી ઉભી ફેરો મારી આજી !

સોરાખ--કાલ પર રાખ, કાલ પર ! આજે તો મારી ડોહીને ઘેર જઈએ. તારી પ્યારો મંગાવેલી તે આજે તો તાંહાંજ જઈએ !

નાનં--તે તારી ઘેરમાં મંગાવેલી છે ! તારી પીવાની મઝા તો ખજુરામાં હોય !

સોરાખ--તે ખજુરામાંથી જાહુંજ તો ! પણ તેને હજી વાર છે, વાર ! આજે તો ડોહીનો એક હગો છે, તે એમ આરતાર મોકલે ! હાથે મઝાનુ ઊપરીજા ને ટીખખા ટીખખા ટીકાખી મોકલે ! તેની બહુ મઝા પડે ! મુગાં મુગાં તારી પી ખાઈને હજી રહીને ઘેર આવહું ! હમણા તો આંદરાણુંબી હાંરે પરે ! ચાલ વેહેલી થા ! [નાનં જાએ છે.

સોરાખ--એ આ બધી બહુ રાંક છે હોં ! મને તો બહુજ ગમે ! હાડકું રોરવાયલું કેની તે ફેટલુંએ કામ કરે પણ માલમજ નહી પડે. હાથે વરી કર કહરવાલી પણ હારી છે ! હમજી છે, હમજી ! એ મને તો પેહેલાં એનાં ગીતડાં ને રાગરા કંઈ બાવેલાં નહી, પણ હવે ગાય કેની તે એનાં ગીત મને હાંબરવા ગમે તો ગમે પણ હાથે ગાવાખી ગમે ! (અંદરથી ગાવાનો સાધ સાંભલી) એ જોરે ! ગાય ! ગાય ! કામખી કરે ને ગાયખી ! એ બહુ હાંરે ! ગાતાં ગાતાં કામ કરીએ કની ! તે કામ બહુ હેલું લાગે ! [કંઈ કામમાં ગુતાય છે તેટલાં નાનં ગાતી ગાતીજ આવી ને કંઈ સામન ઊંચકી લઈ જાએ છે તે જોઈને] હાએખની મેહરખાની ! હાએખ જવાં હુખી રાએખાંચ તેવાંજ રાખજે !

નાનં--(તૈયાર થઈને આવે છે) લે સોરાખજી તમે

કેરે કપરાં બપરાં બદલશે ? આએ હું તો તૈયારખી થઈ આવી ?

સોરાબ—(પગ પર નજર કરી) નાનું તું હજી આ ખેન કોતક નહીં મુકે ? આ ઇહિયપરાં બીહિયપરાં આપણને નીહી છાજે જો ! લોક અહે ! કે આ હુથારની બૈરી તે વરી ઇહિયપરાં હાનાં પેહેરે !

નાનું—કાંએ ! લોક હસે શાનાં ! મારા ધણીને જી ! મારા પેહેરાવતા આઢાવતા પરથી મરૂં તે હું મારા ગરીબરા વરેખી મોજ કરૂંચ ! આપરે રણી કમાઈ હાડકું રોરીને ખાઈએચ પીએચ ને પેહેરીએચ આઢીએચ. કંઈ કોઈની પખી હરામ હજીસનું તો નથી વાપરતાં !

સોરાબ—તે તો બધું ખરૂં ! પણ આપરે ગરીબ મનીખ પયરાં !

નાનું—ખરી વાત છે ! પણ આપરે આપરા ગરીબ સંસારેખી ઠાયાં ઠોયાં કાંએ નહીં ફરીએ ?

સોરાબ—આ તારી ખુહી ! હું તુંને દલગીર નીહ કરવા માંગતો !

નાનું—નહીં મરૂં, એમાં દલગીર શાનું થવાનું ! તમે મને દલગીર કરવા નહીં આહાતા તો હુંખી તમુને દલગીર કરવા નથી આહતી—આએ લેવો તમારી મરજી હોય તો મોજનં કહારી નાખું ! એમાં શું છે !

સોરાબ—હા, કારી લાખ ! કારી લાખ ! લોકની નજરમાં અમથાં આવી જાહું !

નાનું—(મોજનં કાહાડી નાખી) લેવો તમે રાજી થયા ! જે વાતમાં મારો ધણી રાજી તે વાતમાં હુંખી રાજી !

સોરાબ—મારી નાનું ! તારે હાડું તો જે કરૂં તે

થોડું થાય ! હું હારી જૈરી છે ! વારે ! તું આ બધું માંડું
કહીઉં કરે કેની તે મને બહુજ ગમે જો !

નાનું—વરનું કહ્યું જૈરીએ કરવુંજ જોઈએ ! એમાં
નવાઈ શું કીધી ! પણ સોરાબજી તેમ તમુનેબી જૈરીનું
કહ્યું કરવું જોઈએ જો !

સોરાબ—તો હું ? મારી નાનું કંઈ કીધે તે નીહી
કરા કે ? તારા જેવી જૈરીપર તો મારો જીવ આપા ! જીવ !

નાનું—તારે જીવે સોરાબજી, આપરે ઘેરમાં
કામ ધંધે વળગેલાં હોઈએ તારે તો જેવાં તેવાં રહેવાએ
પણ બહાર નીકડીએ તારે જરા ઠાંયાં ઢોયાં થઈને નીક-
ડીએ કેની તો સાંડું લાગે. મોજાં પેહેરવાનાં છે તે કંઈ
વરાઈને વાસતે નથી પણ સફાઈને વાસતે છે, તેથી જો
તમે કેહેવો તો બાહર જવે આવવે પેહેરું ? ને નહી તો
તમારી મરજી.

સોરાબ—આએ વરી તેં એની એજ વાત કહાડી !
(એક તરફ) બાપને ઘેર પેહેરવાની ટેવ પરેલીકેની ! તે મુકાય
નહી ! મુકાય ! (નાનુંને) વાંડું ચાલ, ચાલ ! તારી ખુદી છે
તો પેહેર પેહેર ! તારો જીવ ખુદી રાખ ! પણ જો આ કહી
મુકું કે અકરાટ નહી કરવો હો ! (નાનું જાયછે) જૈરીએ
મને અરધો હુધારી લાખેલો હો ! (સોરાબ ગાયેછે.)

“એ ભુખકી અજબ હય — એ રાહ.”

એ હોણુ ધોલચો નામ માંડું છે યારે, (ખેવાર)
છું હુંતાર કેરો ધંધો હું કરનારો.—છું.
નીહ ? બાપ ગયો મુજ ઘરમાં ગાંહડી છોડી,
મૈનત હું કરું દીનભર કાયા તોડી,

મનતાણા મજ્જુરો કરે ચાકરી દોડી,
 તે કરતાં મુજને ગુલામી તો છે ઘોડી;
 ખુબ હાથ હુબરથી કમાઉં પૈસો હારો.—છું.
 ધર બેઠો ધંધો કરી ભાખરી ખાઉં,
 થઈ કુલ ફટાક નવ નોકરી કરવા બાઉં;
 હું ખની જંગલો મનમાં નહીં મલકાઉં,
 હાદાર્થ માંછીતો હદાયે રાજ થાઉં;
 ગુણગાર્થ ખુદાના હુખથી કરું ગુજારો.—છું.
 મુજ નાજાં લટકો મટકો કરતી આવે,
 દુનીયાની ચીંતા શીકર ખધી વીહરાવે;
 મુખ મધુર બોલીને દીલ માંડે લલચાવે,
 એ નાજાં વણ કહું કંઈ મને નવ ભાવે,
 નવ દેખું પ્રીયા તો દીવલ થાય દુઃખ ભારો.—છું.
 ધર નાજાં હરખી મલી પ્રીયા દીલજાની,
 તો ખાનપાનમાં રહે કહર કહો હાની.
 ધર હરગ ખરાખર હુખીયું જે કરનારી,
 ધન ધન! છે તુજને નાજાં આ મુજ પ્યારી;
 છે ચઢતો જગમાં ખરો હીતારો મારો.—છું.
 ધર નાર આગલે ખતાવી ખાહના હટકે,
 તે નરકનર નરની કરો પુંજ કોઈ ફટકે,
 જઈ બલે ગમારો કલખો કલખોમાં બટકે,
 ખંદા તો ધરમાં મઝા લુંટવા અટકે;
 મેં કહી હકીકત ખરી હુણો હરદારો.—છું.

[કાલી, શીરીન દાખલ.

આવો હાહુજ આવો! તમે કંઈથી ભુલાં પરેલાં!

આવો હીરીનખાઈ! હારી પેઠે તો ખરાં!

શીરીન—હા બા છેયે, તમને દુવા કરીએચ.

[નાજાં દાખલ.

નાનું—એ માએ, તમે કાંઈથી આયાં? હું આજે આપરે ઘેરજ આવતીતી પણ તેટલાં સોરાબજ કેજે મારી માએને ઘેર જઈએ. કાલે તો હું ખચીત આવવાનીજ હતી! કેમ શીરીન દલગીર જેવી કેમ લાગેચ?

કાલી—માય તારા પાપનાં મદ્દનિ પકરી ગીયા!

નાનું—પાવાને પકરી ગીયા? કાંએ? કાએ!

કાલી—કંઈબરેલાં માગતાં લેણાને સાં પકરી લઈગીયા!

નાનું—એ વાએ? તારે હવે શું કરીએ? મોરાબજ આએ સાંભલીજ કે! મારા પાવાને ધરી ગીયા!

સોરાબ—હું હહરાજને ધરી ગીએલા! હાય હાય! હવે કેમ થાહે!

કાલી—પાવા, શરમ તમારે હાત રહીચ મરૂં! તમે કંઈ દોર ધામ કરીને છોરવી લાવો તેજતો!

સોરાબ—તે પાપા મારાથી હું થવાનું હતું! આપરા જહાંગીરશાહ કાંહાં છે હા તેરાવોની!

શીરીન—મારા જહાંગીરશાહનેખી પકડી ગીઆ!

સોરાબ—એત તારી, હહરા જમાઇને ખેહુને પકરી ગીએલા! રૂપીઆ કેટલા રૂપીઆ! હહરાને કેટલા રૂપીયા હાંરૂં ધરી ગીએલા!

કાલી—એંજણી કંઈ પાંચ હજાર! રૂપરડી કહેચરે!

સોરાબ—ને જહાંગીરશાને?

શીરીન—આઠસો નવસો કેચ!

સોરાબ—એ મારા પાપારે! મેં તો જનમારા આપામાં એટલા રૂપીયા દીઠેલા નહીં?

નાનું—(કગલી પરીને) તો કંઈખી કરો મરૂં! ને એટલા છોરવી લાવો.

સોરાબ — નાનં, તું કાંઝે બહાપો કરીને મારો છવ પારે! (એક તરફ) હું કંઈ એની બહુ દયા આવે! એને લીધે તો આ માંડ કલેજનું બધું કપાઈ જાય! કેમ કંઈ! હુરો વચે હોપારી જેવો મારો હાલ થયો! પણ રૂપીયાની રકમબી કંઈ જેવી તેવી નથી નીહ.

નાનં — તે તમે એમ હવે વમાસન શું કરોચ? મારી ખાતરને વાસતે એટલું તો કરો તમારીપરથી બધો મરી જવશ. મારા જીભરાયા પાપના એવા હાલ જોઈને હું છવી કેમ શકું! (રડવા જેવી.)

સોરાબ — તું ના રર હપ્પુર કર હપ્પુર કર! કંઈચ કંઈ વીચાર કંઈચ; તારા પાપને વાહતે તો કંઈબી કરાહ!

શીરોન — ને મારા જંગલાને સાંડે?

સોરાબ — તો તે તમારી જંગલા મડમની વાત તમે જાણો! તેમાં કંઈ મારીથી પરાય નહી જો!

શીરોન — માએ મારા જંગલાને નહી છોરાવે તો હું તો કુવોજ પુરુંજો!

નાનં — ના ઘમરા બેઠેન! (સોરાબને) મંડે આટલું માંથે લીધું તો આએબી એટલું કરોજ આપો; જંગીરશાનાબી છુટક થાય તો બધાંનાં મહોનાં હસતાં રહે. જોઈએ તો મારી જનસ ભાવ છે તે લઈનેબી કરો પણ આટલી ગળે આવેલી કાંટીમાંથી તો છોડવો!

કોલી — હા, બા હા, એટલી એક વખત તમે શરમ રાખો! મંડે, માંડે કોઈ સજ્જતનું ફરજંદ છેવો તો આવીજ વખતે કામ લાગો બાવા! કેહેતીજ છે, બાવા કે દીકરી આપીને દીકરો લીધો પરાયો હતો તેને પોતીકો કીધો. તેમ બાવા તમે અમસા પોતીકાજ છેવો તે હીંમત પકરી તમારી

આગળ ઉમેદભર આયાંચ તે આવી લાચારીની વખતે ના ઉમેદ ના કરતા મરી જાઉં. (બધાં પગે પડે—નાનું, માએ બેહેન વતી ફરીથી પગે પડે. સોરાબજી રૂપીયા લઈ બધાં સાથે જલ તરફ જવા નોકલેછે—જતાં જતાં બધું બિચક મુક ને ગાડગાડ કરવાનું છે તે શીરીન પાસે કરાવેછે.)

દ્રુપાવ ૪ થો.

માંગતાં લેહેણાની તુરંગ.

પ્રામજી—અફસોસ ! આએ મરતી વખત હાંડકાં ધુજેચ ! જનમારા આખામાં તુરંગનું મોનું નહીં જોયલું તે હવે મરતી વખતે જોવું પડીજી ! લાફા લાફ ને દોડા દોડ-ના ખરચ થતાં તો થઈ જાએચ પણ પાછલ આ પીડા ! રાંડને ઘણુ ના કહીજી પણ સંમજેજ નહી ! મરાઈ મરાઈ ને મોઢા ખરચ કરાવીયા ને મોઢી રીતો અપાવી. અરે એ સોપાઈ દાદા ! જરા તુરંગકા પાણીતો લાવીને પા ! લોક કેતા હએ કે તુરંગકા પાણી બોત હજમીએત હએ, તો જરા દ્રુપીએ તો ખરા ! (શીપાઈ પાણી લાવેચ તે પીને એક બે અટકાર ખાઈ જરા લેટેચ તેટલાં બેલીફ સાથ જાં-હાગીરશાહ દાખલ થાયછ તેને જરા દુરથી જોતાં) આ-એતો જાંહાગીરશાહ આવી લાગેછ ! એને કંઈ મારી કદર આવી ખરી હોં ! કેવો દલગીર જોવો લાગેછ ! વાડું ઉતોતો આજે ધસીને આયો તો ખરો ? દીકરા દીકરી એવીજ વખતે કામ લાગેતો ! વાડું તારે આપણો છુટક હવે થશે ખરો ! શુગરાના ! તે સાહેબના ! (જાંહાગીરશાહ છેક પાસે

આવેચ) આવ દીકરા આવ ! (કોઠી કરેચ) કાંચ બા શું કરવા એટલો દીલગીર થાયછ !

બેલીક—શેઠ ! ચાલા તરી તુડંગાચા પાણી ગોડ લાગતો માણુન આલે હાય !

બામજી—કયા ! એલાબી તુરંગમે લાયા ! કાયકે બાશતે લાયા ? કાંચ બા ! તુને શું થયું !

જહાંગીર—હવે તે વાત હમણા શાની પુછોચ ! દુખપર ડહામ કાંચ દેવોચ. મરવા દેવોની મુગે મોને !

બામજી—મેં તો ધારીજી કે ધમધમ કરતો જમાઈ સસરાને છોડવા આયો ! તો તેને બદલે એવણબી સસરાના સાથી થઈ લાગા ! [બીજે બંધવો દાખલ.

બંધવો—(ખુશ દેખાવે કંઈ લલકારતો) ગરે શેઠી-આએ એમ બેસીને અફસોસ સાના કરોચ ! ઉઠો ઉઠો ! ચાલો મારી ઝોરડીમાં આવો બે ઘડી ખુશ ટપા લગાવીએ ! થવાનું ઉતું તે થયું ! ચાલો આવો પાનાનો એક ડાવ માંડીએ નહીં તો. રૂવાલા રડી રહેયા ! આપણા બાપનું શું ગીજી ! ખાધું પીધું તે આપણે ગતે લાગું ! માગનારને કહીએ કે બચ્ચાજીએ હમણા હમારાં પેટ તો ભરે ! ખાસા મળેનાં છ છ આના રોજ મલેચ ! ચાલો બા ઉઠો ! આજે હમે બેચાર જણે ભાગમાં ખરીઆનું ટપીલું કરાવેલુંછે ! સાથેજ જમશું ! ઉઠો ! ઉઠો !

બામજી—વારૂ બાપા ! પછી જોઈશું ! હમણા જરા ગગરવા દે !

[બંધવો જાએચ—નાનં, શીરોન, કોલી, સોરાબ દાખલ.]

(ધભરાઈ ઉઠીને) એ આએ બધી હાલી મવાલી શાની ઉતરી પડી !

સોરાબ—(સસરાને પગે પડી) બાપા ધાભરા ના પડો હઉ હાડેજ છે! (ચોકીદારને) એ તારો હાથ કોણ છે તેને તેડ! હું પૈહા લાવેલો! આ માહારા હહરાને છોડવવા આવેલો! (જંગીર તરફ ફરી) કેમ ભાઈ હારી પડેમ ખરા કે! હવે પૈલા હગલા ને લાકડાં ને એલકા ને પોલકા બધાં કાંહાં ગીએલાં! હા ભાઈ હમે તો ઈડાંવારાના પોયરા—હુથાડા! હું કરીએ ભાઈ! ધંધો એવો હલકો તો ખરો!

બામજી—અરે શાનો હલકો ધંધો? હું તો હંમેશા કેતો આવતો તો કે કંઈબી ઉદમ જોઈએ! ઉદમનો ધણી ભુખે નહી મરે!

સોરાબ—બાપા તમે અમોલા બેહો? એ તો આ મારા જંહાંગીરશાહ હાથ હેજ અલગારથી વાત કરું!

જહાંગીર—(લાચાર અવાજે) સોરાબજી આ એમ આવી વખતે મરતાને નહી મારીએ?

સોરાબ—હગાઈ થયાને વરહ બે વરહ થયાં તેમાં હોરાબજી આ એમ એમને મોને આજે પેહેલું હાંભરેલું! તો ભાઈરે! એવીજ વખતે કેહેલું જોઈએ! નીહી તો તમારા જવાઓની હુધ ઊંધડે કેમ? મારી હાથની હગાઈથી તો ભાઈને એવ્ય લાગતીતી તે વાત બધી યાદ છે કે જંહાંગીશાહ?

જહાંગીર—લે ચાલો બા, માફ કરો તકશીર થઈ!

સોરાબ—હાએવ્ય પાહે માફ માગો કે તે હાએવ્ય તમુને રૂડી બુધી આપે ને હવે અકરાટ વકરાટ મુકી, મુડી ખજવાલી કંઈ ચાકરી ધંધો કરો! એ હીરીનબાઈ! મારાં પોલવાનો ગોહોતો લાગહે ખરો! પાણુ એ બધાં બુટ ઈસ-ઠાપરાં ને એલકા પોલકા ને ફરવા હરવાના રખડવાયા

મુકી ઈ હારીને કાછશે મારો ધરનાં કામ કરો તો ખોદા
શેળ બહુએ આપહે! એ બુદ્ધ ઈસરાપરાં ને એલકા
પોલકા પેહરીને ફરવા હરવાનાં કામ આપરાં જેવાં ગરીબનાં
નીહી; એ તો જેને હોલે તેનેજ હોલે! કાહાડીયા માછીયા
હઉ હુધારા વારા થવા માંગે તે કંઈ થવાય—કેમ નાનું
ખોલી નહી! હું કેહું તે બરાબર કેહેઉં કેની!

નાનુ—તમારો એકે એક ખોલ ખરો છે. મારી ખે-
હેન થઈ તો શું થયું? પણ એ લોકોએ ટેંગારાઈમાંથી હાથજ
કહારીયો નહી કે આગલો પાછલો કરો! વીચારજ કીધો નહી.
મનને ગમતું ખાધું પીધું, મનને ગમ્યું તેમ પેહરીઉં એ-
ઢીયું ને મનને ગમ્યું તેમ ફરીયાં હરયાં ને મ્હોડે આયું તે
ખોલ્યાં ચાલ્યાં પણ કાલ કેવી પડશે તે જાણ્યું નહી!
અવે આઠલાં પરથીખી સમજે તો ઘણું છે. વધારે ખોલ-
વામાં સાર નહી.

ખામ—ને હુંખી એમજ કેહુંચ દીકરા કે તું કેહેચ તે
બધું ખરુંજ છે. આ હાવાં હાવાં અણધડ લોકો ખરો સુ-
ધારો શું છે તે બરાબર સમજતાં નથી ને સુધારાનું નામ
ઉલટું વાયડું કરી પોતાની ને બીજાઓની ખરાબી કરેચ!
અગર જો એવા હોંગી સુધારાવાળાએ! ને સુધારાના મંડ-
ળમાંથી હડધુત કરી કહાડી મુકવામાં આવે તોજ એવા
નફોની મુઘ ઉઘડે.

સોરાખ—લે ચાલો હવે પેલા હાએબને રૂપીયા ભરી
ઘેર જઈએ.

